Дагъыстанда Совет гьаки

БАРЫ ДА УЬЛКЕЛЕНИ ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛЕШИГИЗ!



ЛЕНИН ЁЛУ

1918-нчи йылны апрель айындан башлап чыгъарыла

ХАМИСГЮН 29 МАРТ 1990

№ 38 (10524)

Багъасы 3 кепек

КПСС-ни ОБКОМУНУ, ДАГЪЫСТАН АССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ ВА МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ОРГАНЫ

ОРГАН ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ДАГЕСТАНСКОЙ АССР

ЛЕНИНСКИЙ ПУТЬ

Гележекни алдында жавап бере туруп

«СССР-де ерли оьз ишин оьзю юрютювню умуми башланывлары ва ерли хозяйство гьакъындагъы» Законну проектин арагъа салып ойлашывну барышында дёрт айны ичинде СССР-ни Оьр Советине 10 минг тюрлю пикрулар, замечаниелер, таклифлер гелген. Сессия шо документни уьстюнде экинчи керен охувунда 26-нчы мартда ишлеме башлагъан.

Башлап председатель А. И. Лукьянов, Халкъ депутатларыны гезиксиз уьчюнчю съездини къарарлары булан байлавлу болуп, СССР-ни Оьр Советини ишин къурмакъны гьакъында къарар къабул этмекни депутатлагъа таклиф этген. Парламентни ва Съездни иши гьакъында даим тергев этип турагъанлар, балики, эсде сакълагъандыр: Оьр Совет мекенли кюйде ойлашылынгъан графиксиз ишлей деген оьпкелевлер кёп бола. 14 япыракъдан этилген брошюраны-графикни гьали олар оьзлени къолларына алгъанлар.

Бары затны санай турмагъа бажарылмай. Уьчюнчю сессияны ахырынчы жыйыны 25-нчи майда болажакъ деп къаравуллана. Алда кёп иш токътагъан. Хыйлы законланы проектлери бар. Парламентни ишинде янгы затлар тувулунгъан. Гьали айны гьар ахырынчы арбагюнюнде халкъ депутатланы соравларына СССР-ни Оьр Советине таби органлар жавап бережек. Сёз шонда законлар нечик яшавгъа чыгъарылагъаны гьакъында баражакъ. Соравлар бир жумадан геч болмагъан кюйде берилмеге герек деп токъташдырылгъан.

Оьр Советде де, Съездде де низамны гьакъында кёп сёйленген. Сессия ишлейген гюнлерде тыш пачалыкълагъа сапар этивлер муратгъа къыйышывлу тюгюл деп къабул гёрюлген. Оьр Советни тапшурувну булан байлавлу болгъан хас делегацияларда ор...

Проектни уьстюнде дагъы да ишлей туруп, халкъны оьр даражадагъы социальный активлилигин артдырывну таъмин этеген нормалагъа кёп тергев берилген. Проектни уьстюнде ишлейген заманда ерли оьз ишин оьзю юрютювню мугькам кюйдеги экономика кюрчюсюн салмакъ учун кёп зат этилген.

Халкъ депутатларыны тергевю айры-айры принципли кюйдеги тюзелтивлеге ва толумлашдырывлагъа бакъдырылгъан. Проектни янгы статьяларындан бириси, айрыча айтгъанда, булай дей: «Ватандашланы ихтиярларын яшавгъа чыгъарыв янгыз олар ерли территория оьз ишин оьзю юрютювню органларын сайлап къоймай, шо органланы тозуву гьакъындагъы къарарны къабул этмеге де болагъанлыкъда». Ерли оьз ишин оьзю юрютювню ва загьмат коллективлени бир-бири булангъы аралыкъларыны системасы терен кюйде байлавлу этилген.

Комитет юрт Совети, посёлок яда район Советлери, шагьар яда шагьар район Советлери шолай даражада болмагъа бола деп гьисап эте. Амма, проект шо масъалаланы чечеген заманда, ерли ва милли башгъалыкъланы дагъы да толу кюйде гьисапгъа алывну масъалаларын гёз алгъа тута.

Булар барысы да — халкъ депутатларыны ерли Советлерини ролюн гётеривде, оланы ачыкъ кюйдеги толу гьакимлилигин таъмин этивде уллу къошум. Шолай янашыв социальный тармакъны ишин юрютювню къатты кюйдеги централлашдырылгъан къайдасын тайдырмагъа имканлыкъ бере.

Оьр даражадагъы органлагъа — край, область органлагъа — оператив-хозяйство борчланы хыйлыларындан къутулмагъа сюежек, шо бир вакътини ичинде буйрукъчулукъ - административ борчларындан да къутулмагъа ...

ПРОЕКТ

Совет Союзну Коммунист партиясыны УСТАВЫ

Охувчулагъа белгили экени йимик, КПСС-ни янгы Уставыны проекти КПСС-ни ЦК-сыны Пленумунда арагъа салынып ойлашылгъан ва кюрчю гьисапда арив гёрюлген. КПСС-ни ЦК-сыны Пленумуну тапшуруву булан ЦК-ны Политбюросу ва редакционный комиссия шону ахырына ерли ишлетген ва ЦК-ны членлерине, шолай да республика, край ва область партия комитетлени секретарларына йиберген. Шолардан гелген замечаниелер гьисапгъа алынгъан. Уставны проекти бютюн умуми арагъа салып ойлашмакъ учун печать этиле.

Совет Союзну Коммунист партиясы — оьз ишин оьзю юрютеген жамият-политика къурум, бирайлуланы-коммунистлени гёнгюллю бирлешивю. Марксны, Энгельсни, Ленинни идеяларын яратывчу къайдада оьсдюрювге кюрчюленип, коммунист перспективадан башчылыкъ алып, шо оьзюню мурады этип уьлкеде инсанлыкъ, демократ социализмни яратывну, интернационализмни, умуми адамлыкъ байлыкъланы токъташдырывну сала. КПСС ишчи классны, бары да загьматчыланы социалистче танглавуна аркъа таяй, халкъны пайдаларын билдире ва якълай, оьзюню политика платформасына кёп миллетли совет жамиятны бирлешдирмекни къастын эте.

I.

КПСС-ге членлик

1. 18 йыл болагъан, партияны Программасын ва Уставын къабул этеген, шону къурумларыны бирисинде ишлейген ва член гьакълар тёлейген СССР-ни гьар къайсы ватандашы КПСС-ни члени болмагъа бола.

2. Партияны бары да членлери тенг ихтияры бар. Оланы партияны ич ва тыш ...

... партия стажы булангъы КПСС-ни членине, партияда ону узакъ актив кюйдеги ишин гьисапгъа алып, партияны шагьар, район комитети тасдыкъ этген башлапгъы партия къурумуну къарары булан «КПСС-ни ветераны» деген гьюрметли ат бериле.

5. КПСС-ге членлик партияны абурун тюшюреген, ...

II.

Ич партия демократия

6. КПСС идея бирликни ва партия ёлдашлыкъны кюрчюсюнде, партия масъаланы гьакимлилигин, ич партия аралыкъланы бары да якълы демократизмин англавлу низам ва коммунистлени къурумлулугъу булан бирлешдиреген оьз ишин оьзю юрютювню принциплеринде яшай ва иш гёре.

Партияда пикруланы айтывну эркинлиги, тюрлю-тюрлю къаравланы ва платформаланы яшаша салыв, ачыкъ критика ва оьз-оьзюн критика этив таъмин этиле. Айры къурумланы, савлай КПСС-ни дазуларында партияны ва уьлкени яшавуну агьамиятлы масъалаларына байлавлу аришивлюклер ва референдумлар оьтгерилмеге, шоланы гьасиллерине гёре тийишли къарарлар къабул этилмеге бола.

7. Партия къурумлар оьзлени ич яшавун ва чалышывун къурувда онгача гьисаплана. Эгер шолар КПСС-ни программа муратларына ва устав нормаларына къаршылыкъ этмей буса, шоланы къарарларын, персональный ишлеге байлавлу къарарланы къошмайлы, оьрде токътагъан къурумлар тайдырмагъа болмай.

8. Партия къурумланы ва ...

... вун, тек жыйында ортакъчылыкъ этген КПСС-ни членлерини, конференцияны, съездни делегатларыны, партия комитетни яда оьзге сайланагъан органны членлерини тавушларыны яртысындан кёбюн алгъан кандидатлар сайланагъан деп гьисап этиле.

Делегатланы гёрсетегенде ва сайлайгъанда коммунистлер шо органланы къурагъан конференция, съезд къарайгъан оьрде токътагъан партия органланы составына кандидатуралагъа гёре таклифлер бере.

Район, шагьар ва округ (районгъа бёлюнмейген) партия конференциялагъа делегатлар башлапгъы къурумларда сайлана. Шагьар ва округ, (районлагъа бёлюнеген) область, край, конференциялагъа, союз республикаланы компартияларыны съездлерине, КПСС-ни съездине делегатлар сайлавлар башлапгъы партия къурумланы янындан кандидатураланы борчлу кюйде гёрсетив, адатлы гьалда, коммунистлени тувра тавуш беривю булан сайлана. Сайлавланы ёругъун тийишли партия комитет оьзю учун бу территорияны коммунистлерини яртысындан аз болмагъан ...

... лан къабул этилинген къарар барысы да учун борчлу.

Партия комитетлени исполнительный органларында (президиум, бюро) разисизликлер тувулунгъан гезиклерде къарарны проекти янгыдан арагъа салып ойлашывгъа бериле ва тавушланы уьчден эки пайындан кёп яны булан къабул этиле.

Партия органланы къарарлары тюпдеги къурумлар учун борчлу. Шо къарарланы иш гёрювюн токътатмайлы, артдагъыларыны шоланы тюзлюгюн токъташдырмагъа, оьрдеги партия къурумлагъа апелляция этмеге ихтияры бар.

14. Партияны ёлбашчы сайланагъан органлары оьзлеге таби болагъан аслу гьалда аналитика, прогноз-социология ва консультация якъдан оланы чалышывуну къуллугъун кютеген ишчи аппаратны ярата. Партия аппарат оьзлени жыйынларында арагъа салып ойлашагъан башлапгъы партия къурумланы таклифлерини кюрчюсюнде сайланагъан органны янындан къурула. Партия аппаратны къуллукъчуларына загьмат законлар яйыла.

15. Партияны кадрлагъа байлавлу политикасын яшавгъа чыгъара туруп, башлапгъы партия къурумлар ва партия комитетлер коммунистлени ва партияда тюгюллени пачалыкъ, хозяйство, жамият чалышывуну мекенли участкаларына таклиф эте. Политика къайдалар булан иш гёре туруп, олар тийишли къуллукълагъа оьзлени сайлавну яда белгилевню болдуралар, оланы якълайлар, оьзлени иши гьакъында коммунистлени гьисап беривлерине тынглайлар, шолайлыкъда этилген гьасиллени ва таклифлени аян этелер.

16. Пачалыкъ законлар булан къыйышывлу болуп, оьзлени маяларына яда оьзге къурумлар булан бирге газетлер ва журналлар, бюллетенлер, пропагандист, справка-информация ва оьзге материаллар чыгъармагъа, тийишли редакциялар, шолай да телерадиовещаниени студияларын къурмагъа партия къурумланы ихтияры бар. Массовый информацияны партия къураллары оьзлени ёлбашчыларын тасдыкъ этеген партия комитетлени ёлбашчылыгъыны тюбюнде ишлейлер. «Правда» газетни баш редактору КПСС-ни Центральный Комитетини Пленумунда тасдыкъ этиле.

политикасыны, ич партия яшавуну масъалаларын арагъа чыгъармагъа ва эркин кюйде арагъа салып ойлашмагъа, къарарланы онгарывда ортакъчылыкъ этмеге, бары да даражадагъы партия органлагъа сайламагъа ва сайланмагъа, оланы ишин тергемеге, къуллугъуну гьалындан гьасил болмайлы, гьар къайсы партия органны, гьар къайсы коммунистни критика этмеге, гьар къайсы партия инстанциягъа арзалар ва таклифлер булан бакъмагъа ва оьзюню кагъызыны маънасына гёре жавап алмагъа, оланы чалышывуну ва низамыны гьакъындагъы масъала арагъа салынып ойлашылагъанда, партия органны ишинде ортакъчылыкъ этмеге ихтияры бар.

КПСС-ге членлик коммунистге артыкълыкълар бермей ва ону ватандаш ихтиярларын ва эркинликлерин дазуландырмай. Оьзлени чалышывуну СССР-ни Конституциясыны кюрчюлеринде къурулагъан ва социалист идеягъа къаршылыкъ этмейген жамият къурумланы ва гьаракатланы ишинде ортакъчылыкъ этмеге ону ихтияры бар. КПСС-ни члени оьзге политика партияларда болмагъа болмай.

3. КПСС-ни члени партияны жамиятда авангард позицияларын таъмин этмек учун ябушув юрютмеге, ону политика ёлун загьмат коллективлерде, халкъны арасында, пачалыкъ, кооператив ва жамият къурумларда давамлы кюйде юрютмеге, партия къарарларын кютмеге, коммунист идеяланы якъламагъа ва пропаганда этмеге, законланы ва жамият къылыкъны нормаларын толу кюйде сакълавну уьлгюсюн гёрсетмеге борчлу.

4. КПСС-ни членлигине къабул этив онгача ёрукъда, демократия къайдада ва аян кюйде оьтгериле. Башлапгъы партия къурум оьзюню ачыкъ жыйынында КПСС-ге членликге къабул этивню гьакъындагъы къарарны чыгъара. Жыйынны къарары ахырынчы деп гьисаплана. КПСС-де бирликдеги партия билет иш гёре, партияны членлерини гьисабын юрютювню ёругъун КПСС-ни ЦК-сы токъташдыра.

40 йылдан аз болмагъан ону уставыны талаплары булан къыйышывлу болмайгъан низамы саялы партияны членин КПСС-ден чыгъармакъны натижасында башлапгъы партия къурумну яда оьрде токътагъан партия органны къарары булан токътатыла. Суд булан уголовный жинаятчылыкъ этгенликге айыплы деп токъташдырылгъан партияны члени гьукъму закон гючге гирген сонг КПСС-ден чыгъарылмагъа тюше.

Партиягъа членлик партияны членини КПСС-ден гёнгюллю кюйде чыгъагъаны гьакъындагъы арзасына гёре токътатылмагъа бола, шогъар башлапгъы партия къурумну янындан къарала.

Шогъар жыйында бар ёлдашланы уьчден эки пайындан аз болмагъаны, тек шо къурумда учётда токътагъанланы яртысындан кёбюсю тавуш берген буса, КПСС-ни членлигине къабул этегенде ва партиядан чыгъарылагъанда къарар герти деп гьисап этилине.

Сайланагъан партия органны составына гиреген КПСС-ни членин партиядан чыгъармакъны гьакъындагъы масъала ол оьзю учётда токътагъан башлапгъы партия къурумда яда шо органгъа ону таклиф этген къурумда къарала. Башлапгъы къурумну пикрусун гьисапгъа алып ва шону вакилини ортакъчылыкъ этивю булан шо масъала сайланагъан органны пленумунда жыйында барланы уьчден эки пайыны ва ону членлерини яртысыны кёбюню тавушлары булан чечиле.

Партиядан чыгъарылгъанны йылны боюнда, гьалланы алышынгъан гезиклеринде гьар къайсы заманда да, партияны контрольный-ревизионный комиссиясыны къурумларына апелляция бермеге ихтияры сакълана. Шо гелген гюнден тутуп, эки айдан кёп болмагъан болжалда апелляциягъа къарала.

Партия низамны ва этиканы бузгъаны саялы партияны членлерине ёлбашчылыкъ критика, буварыв яда выговор билдирив къайдада партия якъдан тарбиялавну ва таъсир этивню чаралары къолланмагъа бола.

комитетлени иши демократ къайдалар булан юрюле, субъективизмни ва бир гьакимликни гери урагъан коллективликни башланывларында къурула. Къарарланы онгарагъанда ва къабул этегенде коллегиялыкъ коммунистлени шоланы кютмек учунгъу оьз жаваплылыгъы булан бирлешдириле.

Партия органлар ишни аслу ёлларына байлавлу даимлик комиссияланы къура, шолай да заманлыкъ комиссияланы ва ишчи группаланы ярата, штатда тюгюл башланывларда оьзюню чалышывуна коммунистлени ва оьзге ватандашланы къуршавну башгъа формаларын пайдаландыра.

9. Къурумлар, партияны ёлбашчы органлары ва шоланы аппараты, партия къарарлар булан къыйышывлу болуп, партия жыйынланы, конференцияланы, съездлени, комитетлени ва бюроланы жыйынларыны ачыкълыгъын таъмин эте туруп, шоларда партия прессаны ортакъ этивю булан аян кюйде ишлейлер, оьзлени чалышыву гьакъында оьзге ёллардан таба коммунистлеге ва партияда тюгюллеге массовый информацияны къуралларындан таба даими гьалда билдире. Оьзюню башлапгъы партия къурумуну бюросуну яда парткомуну жыйынларында болмагъа коммунистни ихтияры бар. Сайланагъан партия органны членлери, партия комитетни бюросун да къошуп, оьзлеге гьисап береген органланы жыйынларына эркин кюйде гирмеге, шолай да парткомну ва ону аппаратыны ихтиярындагъы документлер булан пайдаланмагъа ихтияры бар.

10. Партиядагъы бары да ёлбашчы органлар сайлана. Олар кандидатураланы генг кюйде арагъа салып ойлашыв ва коммунистлени пикруларын толу кюйде гьисапгъа алыв булан, аслу гьалда альтернативный кюрчюде, яшыртгъын тавуш берив булан сайлана. Партияны членлерини сайлавларда кандидатураланы дазуландырылмагъан гьалда, шо санавда оьзюнюкин де гёрсетмеге ихтияры бар. Тавуш берив гьар кандидатурагъа гёре айрыча юрюле. Оьзге кандидатлагъа бакъгъан якъда тавушланы лап да кёп сана-

[illegible] гъан таклифлени кюрчюсюнде белгилей. Шо муратда референдум яда сорав оьтгерилмеге бола.

11. Райкомдан ва оьрдегилеринден башлап, партияда бары да сайланагъан адамлар шо къуллукъгъа арт-артындан эки болжалдан артыкъгъа сайланмайлар. Партияны сайланагъан органларыны составы янгыртылмагъа яда къурумну членлерини уьчден бир пайыны талабына яда сайланагъан органны айры яда бары да членлерини гёнгюллю кюйде отставкагъа чыгъагъаны гьакъындагъы арзасына гёре оланы ихтиярларыны болжалы битгенчеге толу кюйде янгыдан сайланмагъа бола.

Партияны райкомларыны, горкомларыны, окружкомларыны, обкомларыны, крайкомларыны, союз республикаланы компартияларыны ЦК-ларыны биринчи секретарлары, КПСС-ни Председатели ва ону заместителлери тийишли конференцияларда ва съездлерде сайлана. Тавуш бермек учунгъу бюллетенге кандидатураланы сюйген санаву къошула. Шолайлыкъда гележекде шо къуллукъдагъы адамланы болжалдан алда янгыдан сайлавланы ёругъу токъташдырыла.

12. Партия комитетлер оьзлени партия къурумларына ва оьрде токътагъан органларына гьисап бере. Партия комитетлени бюролары гьар йыл пленумларда гьисап берелер, парткомлар ва партия бюролар буса — башлапгъы ва цех партия къурумланы жыйынларында. Партияны сайланагъан органыны гьар члени оьзюню ишини гьакъында ону сайлагъан яда таклиф этген партия къурумланы алдында гьисап бере.

13. Къарарлар къабул этегенде партия къурумлар ва комитетлер бары да якълардан берилеген пикрулагъа къарамагъа борчлу. Аз пайыны оьзюню позициясын якъламагъа, протоколларда айрыча пикруну эсгермеге ихтияры бар. Оьзюню къурумунда эришивлю масъалалагъа янгыдан къарамагъа яда шоланы оьрде токътагъан къурумланы алдына салмагъа ихтияры бар. Шону булан бирге кёп яны бу-

III.

Партияны къурум якъдан къурулушу

17. КПСС демократ централизмни принцибини кюрчюсюнде производство ва территория белгилерине гёре къурула ва ону тёбендеги структурасы бар: башлапгъы, район, шагьар, округ, область, край партия къурумлар, союз республикаланы компартиялары. Бу территорияны коммунистлерин бирлешдиреген партия къурум шону къурумларын яратагъанларына бакъгъан якъда оьрдеги къурум гьисаплана.

Тарыкъ болгъан гезиклерде партия къурумланы секретарларыны советлери, партия клублар, теория семинарлар, дискуссия центрлар ва партия ишини оьзге формалары яратылмагъа ва иш гёрмеге бола, шолар коммунистлени муратларына ва масъалаларына гёре бирлешдире. КПСС-ни программалы токъташдырывларына кюрчюленип, шолар тюрлю-тюрлю масъаланы арагъа салып ойлаша ва шолагъа гёре оьзлени позицияларын онгара, гьар къайсы даражадагъы партия комитетлени къаравуна таклифлер ва проектлер бере.

КПСС-де оьзюню ич къуруму ва низамы партияны программалы муратлары булан къыйышмайгъан идея токъташдырывлары булангъы фракцияланы яратмагъа ярамай.

Партияны башлапгъы къурумлары

18. Башлапгъы къурумлар партияны кюрчюсю гьисаплана. Шолар олар ишлейген яда яшайгъан еринде КПСС-ни уьчден кем болмагъан члени бар буса яратыла.

Башлапгъы партия къурум оьзюню составында партия группалар ва цех къурумлар яратмагъа бола. Партияны район комитетини, шагьар комитетини изнусу булан ахырынчысына шоланы санавуна гёре КПСС-де членликге байлавлу масъалалагъа гёре башлапгъы къурумланы ихтияры бериле.

Мекенли борчланы ва шартланы гьисапгъа алмакъ булан башлапгъы партия къурумлар оьзлени чалышывунда партиягъа къабул этивню масъалаларын, КПСС-ге членлигин токътатывну, оьз структурасын, ишини ёлларын ва къайдаларын белгилевню, жыйынлар оьтгеривню заманларын ва ёрукъларыны, политика акцияларыны, финанс чалышывуну масъалаларын онгача чече, совет ва жамият къурумлары булан бир-бири булангъы аралыкъларын къура.

Башлапгъы партия къурумлар партияны идеяларын, ону къарарларын пропаганда эте ва яшавгъа чыгъара, социальный якъдан адилликни принцибин якълай, загьмат коллективлерде ва адамлар яшайгъан ерлерде политика ва къурум ишин юрюте, оьз ишин оьзю юрютювню демократ механизминден таба кадрланы чалышывуна, экономика ва социальный масъалаланы чечивге оьзюню таъсирин эте.

Башлапгъы партия къурумланы шогъар тындырыкълы кюйде жавап бермеге борчлу гьар къайсы партия органгъа бакъгъан якъда да оьзюню янашывун гёрсетмеге ихтияры бар.

19. Башлапгъы партия къурумну оьр органы умуми жыйын (конференция) бола, эгер шонда яртысындан да артыгъы ортакъчылыкъ эте буса, ихтиярлы санала, гьисан беривлерде ва сайлавларда буса КПСС-ни членлерини (делегатларыны) уьч пай этгенде эки пайындан кеми болмагъан къадары ортакъчылыкъ эте.

Гьар гюнлюк ишни юрютмек учун жыйын (конференция) эки — уьч йылгъа исполнительный орган — партия бюро (комитет) ва ону секретарын сайлай. 15 коммунистден аз члени булангъы партия къурумларда жыйын токъташдыргъан болжалгъа

(Арты 2-нчи бетде).

гирмей. Комитетлени ва даимлик комиссияланы составларын янгыртывну гьакъындагъы масъалагъа къаралажакъ.

Депутатлар таклиф этилген гюнлюк иш низамны къабул этелер. Оьзюню арагъа салып ойлашывгъа парламентарийлерде сав гюнюн йиберген законну проекти бизин правовой демократ пачалыгъыбызны амалгъа геливюнде лап да аслу масъалалардан бириси деп айтмагъа ярай. Халкъ депутатларыны Советлерини ишини масъалаларына къарайгъан комитетни председатели эсгергени йимик, ону концепциясы — иш юрютювню ва оьз ишин оьзю юрютювню оьсдюрюв — топуракъны ва есликни гьакъындагъы законлар йимик, шулай кюрчю актлар булан байлавлу. Шо да проектни янгы маъна булан толумлашдырмагъа, гележекде болажакъ законну таъсирлилигин таъмин этмеге ачыкъ кюйде имканлыкъ бережек.

тюн территориясында туташ комплекс программаларын чечивге оьз къастларын бакъдырмагъа имканлыкъ алажакъ. Демократ централизмни принциплерин ленинче англав шолай янашывну кюрчюсюне салынгъан.

Ерли оьз ишин оьзю юрютюв органлагъа хайыр гелтирме болагъан онгача хозяйство тарыкълы. Проектде коммунальный еслигине тиеген генг положение гелтирилген.

Къыркъ минутлукъ докладдан сонг сёйлевлер башлангъан. Сёйлевлерде кёп тюрлю пикрулар айтылгъан. Депутатлар **О. П. Яровая, В. М. Десятов, Ю. Ю. Болдырев, В. А. Шеховцев, Е. Г. Кучеренко, Б. С. Искакова, А. Я. Неумывакин, В. М. Етылен, Н. И. Травкина, В. С. Павлов** сёйлеген.

Жыйында ингуш халкъны чакъырывуна къарамакъ учун Миллетлер Советини комиссиясы къурулгъан.

Сессия ишин давам эте.

ИШЧИЛЕНИ ПИКРУСУ

Магьачкъаладагъы сепараторлар чыгъарагъан заводну 8 номерли цехине мунда ишлейген кёп адам жыйылгъан. Олар СССР-ни составындан чыкъмагъа Литва ССР-ни Оьр Советини правовой кюрчюсю ёкълугъун гёрсетген. Митингни заводну парткомуну секретары М. И. Гьажиев ачгъан.

— «Саюдисни» ёлбашчыларыны къарары алгъасавлукъда чыгъарылгъан ва законгъа къаршы къарар деп гьисап этемен, — деген ол. Эгер умуми халкъ референдуму къабул этген эди буса, шолай чара гёрмеге де герек эди. Тек мунда республикада яшайгъан кёп минглер булангъы адамланы ихтиярлары гери урулгъан. Олар Совет Союз булангъы байлавлугъун бирдокъда йырмагъа сюймей.

— Бизин уьлкеде, — деген оьзюню сёйлевюнде тонарь Г. М. Гьайбуллаев, — яхшы законлар кёп бар. Тек шо законланы яшавгъа чыгъармагъа башлагъан заманда олар гьар заманда да къаравулланагъан кюйде натижа бермей. Литвада болгъан Конституциягъа къаршы алышыныв — шону исбатлав.

Заводну ОТК-сыны контролёру З. Г. Яковлевагъа сёз бериле:

—Эгер законгъа жавап бере буса, демократия яхшы. Бизде буса бир-бир гезиклерде демократияны демагогиягъа айландырып къоя. Башыбызгъа тюшеген бары да балагьлар да шондан геле. СССР-ни законларын тюз юрютмейгенликни натижасында Закавказьеде, Орта Азияда миллиара къалмагъаллары болду. Шо къалмагъаллар Прибалтиканы ва Совет Союзну оьзге районларын къуршамагъа тюшмей.

Митингни ортакъчылары къарар къабул этген, СССР-ни Халкъ депутатларыны гезиксиз уьчюнчю съездини шо масъалагъа байлавлу къарарлары къабул гёрюлген.

БИЗИН МУХБИРИБИЗ.

Совет Союзну Коммунист партиясыны Уставы

...Тодорский, Полешко, лиги загьматчы халкъланы
...ов, Лапин, Свиридов, къаст этивю ва игит Къыз...

(Башы 1-нчи бетде).

ва къайдада сайлана, партия къурумну секретары ва ону заместители, партия къуручларда — партгрупорг.

Башлапгъы партия къурумну секретары администрация, оьз ишин оьзю юрютювню органлары, жамият къурумлары булангъы арадыкъларда ону загьмат коллективлерде ва ону шунда вакили бола. Секретарны коллективден тайдырмакъны гьакъындагъы масъала партия жыйында (конференцияда) арагъа салынып къаралмагъа тарыкъ.

20. Башлапгъы партия къурумлагъа, эркин этилген къуллукъчуланы да сакълавну къошуп, оланы чалышывуну булан байлавлу болгъан харжлар учун членлик взносланы маяларыны 50 процентине ерлигисин оьзюню ихтиярында къоймагъа ихтияр бериле.

Район, шагьар, округ, область ва край партия къурумлар

21. Башлапгъы партия къурумланы туврадан-тувра бирлешдиреген район ва шагьар партия къурумлары партияны аслу структура бёлюгю гьисаплана. Уллу шагьарларда район къурумлар шагьар партия къурумлагъа бирлешмеге бола.

Район, шагьар партия къурумуну оьр органы конференция гьисаплана. Район, шагьар партия комитетлени, шолай да тергев-ревизия комиссияны конференция беш йылгъа сайлай. Партия комитетни къарарына гёре яда коммунистлени уьчден бир пайындан кем болмагъан къадарын къуршайгъан башлапгъы къурумланы талабына гёре гезиксиз партия конференциясы чакъырыла.

Башлапгъы партия къурумланы пикруларын гьисапгъа алмакъ булан район, шагьар партия комитети бюро, район комитетни, шагьар комитетни секретарларын сайлай, оьз аппаратын къура, материал - финанс базасын болдура. Район комитети, шагьар комитети башлапгъы партия къурумланы яза, олагъа тарыкълы кёмек эте, коммунистлени гьисабын юрюте.

Партия район комитетлери, шагьар комитетлери башлапгъы партия къурумланы чалышывун ёрукълашдыра ва юрюте, массалар булангъы оланы байлавлукъларын беклешдиривге болушлукъ эте, олар булан бирге партияны политикасын ва къарарларын англата, загьмат коллектив[illegible] гъан ерлерде шоланы яшавгъа чыгъарывну ишин къура, мекенли социальный - экономика, культура ва оьзге тюрлю масъалаланы жамиятны къаравуна бере, оланы яшавгъа чыгъарылывуна болушлукъ эте.

22. Край, область, округ партия конференция гьисаплана. Конференция партияны край, область, округ комитетин, шолай да тергев - ревизия комиссиясын беш йылгъа сайлай. Гезиксиз конференциялар тийишли комитетни къарарына гёре яда шо къурумну членлерини умуми санавуну уьчден бир пайыны талабына гёре чакъырыла.

Конференциялар, шолай да тарыкълы болгъан гезиклерде чакъырылагъан партия комитетлени пленумлары, тек йылда эки керенден кем чакъырылмайгъанлары, регионда политика, милли, социальный - экономика, экология, культура-къылыкъ масъалаларын чечивню программасын онгара ва пачалыкъ гьакимлигини органларына ва халкъгъа таклиф эте. Шоларда ич партия яшавуну, кадрлар ишини, партия къурумну бюджетини, издательский чалышывуну масъалаларына къарала.

Край, область, партия комитетлери, район комитетлени, шагьар комитетлени къурулувун да къошуп, оьз къурумуну структурасыны масъалаларын онгача чече, айрокъда уллу башлапгъы партия къурумлагъа КПСС-ге членлени гьисабыны масъалаларын да партияны райкомларыны ихтиярларын бере.

Тийишли пленумларда партияны бюросу, крайкомларыны, обкомларыны ва окружкомларыны секретарлары сайлана.

23. Район, шагьар, округ, область ва край партия къурумланы тергев-ревизия комиссиялары бюро, беш йылдан кем болмагъан къадарда партия стажы булангъы комиссияны председателин сайлай. Тергев - ревизия комиссиясы партия низамын беклешдирив, коммунистлени янындан партия этикасыны нормаларын юрютюв бу-

лар, издатель, финанс-хозяйство масъалаларын чече, пачалыкъ къурулушуну, республикаланы социальный-экономика ва культура оьсдюрювню тармагъында политика ёлун оьтгере, ватандашланы политика якъдан бирлешивюню янын тута, милли ва интернациональный къайдаланы бирлигин якълай, интернационализмни англавун амалгъа гелтире. Союз республикаланы компартиялары оьзге, шоланы ичинде тыш уьлкели партиялар ва жамият гьаракатлары булан да байлавлукъну яшавгъа чыгъара.

КПСС-ни ЦК-сыны Президиумуну ва комиссияларыны союз республикаланы компартияларына тиеген принципли кюйдеги къарарларына оланы толу ихтиярлы вакиллерини ортакъчылыкъ этивю булан къарала. Къабул этилген къарар булан рази тюгюл гезиклерде союз республиканы Компартиясыны Центральный Комитетини эришивлю масъалаланы арагъа салып ойлашмакъ учун КПСС-ни ЦК-сыны Пленумун чакъырмакъны талап этмеге ихтиярь бар.

25. Союз республиканы Коммунист партиясыны оьр органы ону съезди гьисаплана. Гезикли съезди беш йылда бир керенден кем болмагъан кюйде чакъырыла. Ол политика ёлну белгилей, Центральный Комитетни, тергев-ревизия комиссиясыны гьисап беривлерин арагъа салып ойлаша. Шо органланы янгы составын сайлай, тергев-ревизия комиссияны гьакъындагъы положениени бегете, шолай да республиканы Компартиясындан КПСС-ни оьр органларына кандидатуралар таклиф эте. Съездлени арасындагъы вакътиде республика партия конференциялары чакъырылмагъа бола.

СССР-ни Савутлу Гючлеринде КПСС-ни къурумлары

26. СССР-ни Савутлу Гючлеринде партия къурумланы чалышывуну КПСС-ни Уставыны ва КПСС-ни ЦК-сы бегетген документлени кюрчюсюнде къурула.

СССР-ни Савутлу Гючлеринде партия ишине ёлбашчылыкъ этив партия органлардан ва башлапгъы партия къурумлардан таба яшавгъа чыгъарыла. Партия комитетлери ва башлапгъы партия къурумлары масъалаланы военный советлер, командирлер ва политика органлары булан тыгъыс бирликде чече. Яшавгъа ва асгерлик коллективлени чалышывуна оьзюню таъсирин олар армия коммунистлерден таба эте. СССР-ни Савутлу Гючлерини оьр партия органы КПСС-ни ЦК-сыны комиссиясыны ихтиярларындан пайдалана.

Савутлу Гючлени коммунистлери территория партия къурумланы ёлбашчы органларыны составына сайламагъа ва сайланмагъа бола. Район, шагьар; округ, область, край партия конференцияларыны делегатлары, союз республикаланы компартияларыны съездлерини делегатлары асгер бёлюклени ва бирлешивлени тийишли партия комитетлени янындан белгиленген вакилликлени нормаларына гёре сайлана.

КПСС-ни съездине ва Бютюнсоюз партия конференциясына армияны ва флотну партия къурумларындан делегатлар сайлав военный округланы, асгерлени, флотланы группаларыны, бирлешивлени, Савутлу Гючлени журалаларыны партия конференцияларында оьтгериле.

Эсгерив: КГБ-ни асгерлеринде, ич ва темир ёл асгерлеринде партия иши Савутлу Гючлердеги йимик къурула.

IV

КПСС-ни оьр органлары

27. Совет Союзну Коммунист партиясыны оьр органы съезд гьисаплана. Гезикли съездлер КПСС-ни Центральный Комитетини янындан беш йылда бир керенден аз болмагъан кюйде чакъырыла. Съездни чакъырмакъны гьакъында ЦК-ны къарары, гюнлюк иш низамын ва вакилликлерини нормасы гьакъында гьисап этиле.

Центральный Комитет гезиксиз съездни чакъырмай къойгъан заманда шону оьтгермекни талап этген къурумлар партияны ЦК-сыны гезиксиз съезд чакъырмагъа ихтиярлары булангъы къурум комитет болдурмагъа бола.

28. КПСС-ни съезди:

— Центральный Комитетни ва Центральный тергев-ревизия комиссиясын сайлай.

29. Съездлени арасындагъы вакътиде КПСС-ни Центральный Комитети тарыкъ болгъан сайын партияны политикасыны ва практика чалышывуну чечме заманы гелген масъалаларын арагъа салып ойлашмакъ учун КПСС-ни Бютюнсоюз конференциясын чакъыра.

КПСС-ни Центральный Комитетини ва Центральный тергев-ревизионный комиссиясыны оланы иши гьакъындагъы гьисап беривюне тынгламагъа, айрыча айтгъанда (съездлени арасында уьчден бир пайына ерли) шоланы составын алышдырмагъа, КПСС-ни программалы документлерини оьлчевлеринде партия учун борчлу болгъан оьзге къарарлар къабул этмеге, партияны Уставына алышынывлар этмеге конференцияны ихтияры бар.

Бютюнсоюз партия конференциягъа делегатлар сайлав КПСС-ни съездине сайланагъан къайдада оьтгериле.

30. Съездлени арасындагъы вакътиде партияны чалышывуна КПСС-ни Центральный Комитети ёлбашчылыкъ эте.

КПСС-ни Центральный Комитети:

— КПСС-ни съездлерини ва конференцияларыны къарарларын практикада яшавгъа чыгъарывну ишин къура:

— ич ва тыш политиканы маънасына гёре таклифлер онгара ва СССР-ни Халкъ депутатларыны съездлерине ва СССР-ни Оьр Советине бере;

— КПСС-ни кадрлар политикасын яшавгъа чыгъара;

— партияны идараларын, предприятиелерин къура ва шоланы чалышывуна контроль эте;

— башгъа партиялар булангъы аралыкъларда КПСС-ден вакиллик эте.

31. Пленумланы арасындагъы вакътиде политика ва къурум масъалаланы чечмек учун Центральный Комитет оьзюню составындан КПСС-ни ЦК-сыны Президиумун сайлай. Ону санав составын КПСС-ни съезди тасдыкъ эте. ЦК-ны Президиумуна, шолай да къуллугъуна гёре КПСС-ни Председатели ва ону заместителлери, союз республикаланы компартияларыны ёлбашчылары гире.

КПСС-ни ЦК-сыны Президиуму къарарланы кютмек учун партия къурумлагъа оьзюню атындан бакъдыра. Лап да агьамиятлы масъалалагъа байлавлу къарарланы

ре даимлик комиссиялар къурула. Шолар КПСС-ни ЦК-сыны Пленумунда ЦК-ны членлеринден, шолай да ойчулар гьисапда тасдыкъ этилеген оьзге коммунистлерден къурула. Комиссиялагъа КПСС-ни ЦК-сыны Пленуму сайлайгъан КПСС-ни ЦК-сыны секретарлары башчылыкъ эте ва оьзлени ихтиярларыны дазуларында оланы къарарлар къабул этмеге ихтияры бар. КПСС-ни ЦК-сында ва ону комиссияларында даимлик кюрчюде ишлейген коммунистлер алапасын партия маяларындан ала.

Комиссияланы ёлбашчыларындан КПСС-ни ЦК-сыны Секретарияты къурула. Ол ЦК-ны комиссияларыны чалышывун ёрукълашдыра, партияда Центральный Комитетни, ону Президиумуну ва комиссияларыны къарарларын яшавгъа чыгъарывну къура, ЦК-ны аппаратыны ишин юрюте.

Центральный Комитетни Пленумларыны арасындагъы вакътиде ону органларыны ишине ёлбашчылыкъ этивню КПСС-ни Председатели ва Председателини заместителлери кюте.

32. КПСС-ни Центральный контрольный-ревизионный комиссиясы оьзюню пленумунда бюрону ва ону он йылдан кем болмагъан партия стажы булангъы сопредседателлерин сайлай.

Центральный контрольный-ревизионный комиссия, КПСС-ни съезди тасдыкъ этген положениеден ёлбашчылыкъ алып, партияда КПСС-ни программалы документлерин ва Уставын, партия съездлени ва конференцияланы къарарларын кютювге контроль болдура; партия низамны гьалын, ич партия яшавуну ва партия этиканы нормаларын сакълавну тергей; КПСС-ни бюджетини кютюлювюн ва КПСС-ни ЦК-сыны ва ону идараларыны, предприятиелерини, издательстволарыны финанс-хозяйство чалышывун ревизия эте; партиядан чыгъарывну масъалаларына байлавлу апелляциялагъа къарай.

33. КПСС-ни ЦК-сы ва КПСС-ни ЦКРК-сы йылда экиден кем болмагъан пленарный жыйын оьтгере, тарыкъ болгъанда, бирликдеги жыйынланы оьтгере.

КПСС-ни ЦК-сыны членлери КПСС-ни ЦКРК-сыны пленумларыны ишинде ортакъчылыкъ этмеге, ЦКРК-ны

Партия къурумлар ва комитетлер борчларын пачалыкъ ва хозяйство органлар булан къошулушдурмагъа къоймай, шоларда ишлейген коммунистлерден таба партияны политика ёлун юрюте.

Партия демократияны ва социальный адилликни позицияларында токътагъан бары да жамият гючлер булан бирге иш юрюте, социализмге къаршы, миллетчилик, Советлеге къаршы гючлеге къаршы иш гёре. Шо профсоюз, яшоьрюмлени ва оьзге жамият-политика къурумлар ва массовый гьаракатлар булангъы оьзюню аралыкъларын политика якъдан бир-бирине кёмек этивню ва эмежликни, оьзге тюрлю пикру къаравлагъа гьюрмет этивню принциплеринде къура.

35. КПСС, оьзге жамият-политика къурумлар йимик, эркин сайлавларда жамиятда политика ёлбашчылыгъы учун ва совет ватандашланы къаст этивлерини оьзге формаларындан таба ябушув юрюте. Партия къурумлар оьзлени сайлавланы алдындагъы платформаларын онгара ва печать эте, коммунистлени халкъ депутатлагъа кандидатлар этип гёрсетмек учун таклиф эте, олагъа сайлав кампанияны къурмагъа кёмек эте.

Партия къурумлар оьзге жамият къурумлар ва къурулушлар булан, Конституцияны кюрчюсюнде ва шогъар къыйышывлу болуп, сайлавланы алдындагъы разилешивлеге бармагъа, депутатлыкъгъа олар гёрсетген КПСС-ни членлери тюгюл кандидатланы якъламагъа бола.

Халкъ депутатларыны Советлерини съездлеринде ва сессияларында, оьзлерде коммунистлер бар жамият ва кооператив къурумлар чакъырагъан съездлерде ва конференцияларда олар оьзлени чалышывун ёрукълашдырмакъ ва партияны таъсирин гючлендирмек учун партия группалагъа бирлеше. Партия группалар совет законлардан, тийишли партия комитетлени къарарларындан ёлбашчылыкъ ала.

36. Партия органлар ва партия къурумлар яшоьрюмлер булангъы ишде ВЛКСМ-ге ва социалист танглавну якълайгъан оьзге яшоьрюм къурумлагъа аркъа таяй, яшоьрюмлени тарбиялавгъа байлавлу оланы чалышывуна бары да чаралар булан болушлукъ эте, КПСС-ни яшоьрюмлер политикасын онгарывгъа ва яшавгъа чыгъарывгъа къуршай. Партия ва комсомол къурумланы бир-бири булангъы аралыкълары идея бирлигине, яшоьрюмлени Коммунист Союзуну къурум якъдан онгачалыгъын къабул этивге, бир-бирин гьюрметлевге ва ёлдашлыкъ инамлыкъгъа кюрчюлене. Партия ВЛКСМ-ге оьзюню сыдраларын толумлашдырмакъ учунгъу ювукъ резервге йимик къарай.

VI

Партияны еслиги ва акъча маялары

37. КПСС-ни ва шону къурумларыны чалышыву финанс ва материал-техника ресурслар булан партияны гелимлерини гьисабына таъмин этиле.

Партияны еслиги ва акъча маялары умуми партия байлыгъы гьисаплана. Биналар ва имаратлар, оланы составына гиреген газетлени ва журналланы мал-матагьы ва типографиялары булан партия издательстволар, предприятиелер ва оьзге мал-матагь, шолай да член гьакълардан, партияны предприятиелеринден ва оьзге гелимлерден амалгъа гелеген акъча маялар КПСС-ни еслигини ихтиярыны объектлери гьисаплана.

Партия бюджет, ерли пар-

30 кепек

151 — 200 манатдан — 1 процент

201 — 250 манатдан — 1,5 процент

251 — 300 манатдан — 2 процент

301 — 350 манатдан — 2,5 процент

350 манатдан артыкъдан — 3 процент

Ишлейген коммунистлер-пенсионерлер член партия гьакъланы пенсиясындан ва загьмат гьагъындан айрыча тёлей.

38. Союз республикаланы компартиялары, край ва область партия къурумлар, оьз-оьзюн финанслашдырывгъа

лышывун ёрукълашдыра ва юрюте, массалар булангъы оланы байлавлукъларын беклешдиривге болушлукъ эте, олар булан бирге партияны политикасын ва къарарларын англата, загьмат коллективлерде ва ватандашлар яшайгъан ерлерде шоланы яшавгъа чыгъарывну ишин къура, мекенли социальный - экономика, культура ва оьзге тюрлю масъалаланы жамиятны къаравуна бере, оланы яшавгъа чыгъарылывуна болушлукъ эте.

22. Край, область, округ партия къурумлары партияны политикасын гьазирлевде ортакъчылыкъ эте ва крайны, областны, округну оьлчевлеринде шону яшавгъа чыгъарывгъа байлавлу иш юрюте, оьрде токътагъан партия къурумланы къарарларын яшавгъа чыгъарывну къура.

Край, область, округ партия къурумуну оьр органы

Тийишли пленумларда партияны бюросу, крайкомларыны, обкомларыны ва окружкомларыны секретарлары сайлана.

23. Район, шагьар, округ, область ва край партия къурумланы тергев-ревизия комиссиялары бюро, беш йылдан кем болмагъан къадарда партия стажы булангъы комиссияны председателин сайлай. Тергев - ревизия комиссиясы партия низамын беклешдирив, коммунистлени янындан партия этикасыны нормаларын юрютюв булан байлавлу масъалаланы чече, партияны членлерини арзларына къарай, партия бюджетини яшавгъа чыгъарылывуна контроллукъ болдура, тергев-ревизия комиссиясы район, шагьар, округ, область ва край партия конференциясыны положениеси булан къыйышывлу кюйде ишлей.

Союз республикаланы коммунист партиялары

24. КПСС-ни Программасыны ва Уставыны оьлчевлеринде союз республикаланы коммунист партиялары онгача. Олар оьз программаларын ва норматив документлерин гьазирлей, шолагъа къыйышывлу кюйде оьзлер къурум, кадр...

IV

КПСС-ни оьр органлары

27. Совет Союзну Коммунист партиясыны оьр органы съезд гьисаплана. Гезикли съездлер КПСС-ни Центральный Комитетини янындан беш йылда бир керенден аз болмагъан кюйде чакъырыла. Съездни чакъырмакъны гьакъында ЦК-ны къарары, гюнлюк иш низамын ва вакилликлерини нормасы гьакъында съезд болгъунча уьч айдан геч тартмагъан кюйде билдириле. Центральный Комитет съездге чыгъарылагъан аслу масъалалагъа байлавлу тезислени печать эте.

КПСС-ни гезиксиз съезди оьзюню сиптечилигине гёре яда коммунистлени умуми санавуну уьчден бир пайындан кем болмагъан къадарын бирлешдиреген партия къурумланы талап этивюне гёре Центральный Комитетни янындан чакъырыла. Съезд эки ай болжалны ичинде чакъырыла ва эгер партияны бары да членлерини яртысындан кем болмагъан къадары шонда бар буса, толу ихтиярлы деп гьисап этиле.

Центральный Комитет гезиксиз съездни чакъырмай къойгъан заманда шону оьтгермекни талап этген къурумлар партияны ЦК-сыны гезиксиз съезд чакъырмагъа ихтиярлары булангъы къурум комитет болдурмагъа бола.

28. КПСС-ни съезди:

— Центральный Комитетни ва Центральный тергев-ревизия комиссиясыны гьисап беривюне тынглай, шолагъа гёре къарарлар къабул эте;

— Партияны Программасын ва Уставын къабул эте, шолагъа янгыдан къарай ва алышдыра:

— Партия къурулушуну, идеология чалышывуну, КПСС-ни ич ва тыш политикасыны тармагъында партияны ролюн белгилей:

КПСС-ни Председателин ва ону заместителлерин, бир вакътини ичинде КПСС-ни ЦК-сыны членлери этип оланы сайлай;

—КПСС-ни Центральный Комитетин ва Центральный тер...

...оьзюню составындан КПСС-ни ЦК-сыны Президиумун сайлай. Ону санав составын КПСС-ни съезди тасдыкъ эте. ЦК-ны Президиумуна, шолай да къуллугъуна гёре КПСС-ни Председатели ва ону заместителлери, союз республикаланы компартияларыны ёлбашчылары гире.

КПСС-ни ЦК-сыны Президиуму къарарланы кютмек учун партия къурумлагъа оьзюню атындан бакъдыра. Лап да агьамиятлы масъалалагъа байлавлу къарарланы Президиум КПСС-ни ЦК-сыны Пленумуна тасдыкъ этмеге бере.

ЦК-ны Президиуму гьар йыл КПСС-ни ЦК-сыны Пленумуна оьзюню чалышывуну гьакъында гьисап беривню тапшура.

КПСС-ни ЦК-сында ону чалышывуну аслу ёлларына гё...

...лерини, издательстволарыны финанс-хозяйство чалышывун ревизия эте; партиядан чыгъарывну масъалаларына байлавлу апелляциялагъа къарай.

33. КПСС-ни ЦК-сы ва КПСС-ни ЦКРК-сы йылда экиден кем болмагъан пленарный жыйын оьтгере, тарыкъ болгъанда, бирликдеги жыйынланы оьтгере.

КПСС-ни ЦК-сыны членлери КПСС-ни ЦКРК-сыны пленумларыны ишинде ортакъчылыкъ этмеге, ЦКРК-ны членлери буса КПСС-ни ЦК-сыны Пленумларыны ишинде совещательный тавуш ихтияры булан ортакъчылыкъ этмеге бола.

КПСС-ни ЦКРК-сына сайлангъан коммунистлер партияны оьзге центральный сайланагъан органларыны составына гирмеге болмай.

V

Коммунистлер Советлерде, жамият къурумларда ва гьаракатларда

34. КПСС, шону бары да къурумлары СССР-ни Конституциясыны ва совет законларыны дазуларында иш гёре.

Партияны еслиги ва акъча маялары умуми партия байлыгъы гьисаплана. Биналар ва иматратлар, оланы составына гиреген газетлени ва журналланы мал-матагьы ва типографиялары булан партия издательстволар, предприятиелер ва оьзге мал-матагь, шолай да член гьакълардан, партияны предприятиелеринден ва оьзге гелимлерден амалгъа гелеген акъча маялар КПСС-ни еслигини ихтиярыны объектлери гьисаплана.

Партия бюджет, ерли партия къурумлардан айырывланы нормативлери ва маяланы пайлавну ёругъу КПСС-ни Центральный Комитетини Пленумунда тасдыкъ этиле ва печатда языліп чыгъарыла.

Партияны членлери учунгъу гьар айлыкъ член гьакълар тёбендеги оьлчевлерде токъташдырыла.

70 манатгъа ерли гелимден — 10 кепек

71 — 100 манатдан — 20 кепек

101 — 150 манатдан —

251 — 300 манатдан 2 процент

301 — 350 манатдан 2,5 процент

350 манатдан артыкъдан 3 процент

Ишлейген коммунистлер-пенсионерлер член партия гьакъланы пенсиясындан ва загьмат гьагъындан айрыча тёлей.

38. Союз республикаланы компартиялары, край ва область партия къурумлар, оьзоьзюн финанслашдырывгъа гёчювню таъмин этеген гелимлерин артдырывну къастын эте туруп, оьзюню бюджетинден онгача кюйде пайдаланалар, структура-штат ва финанс масъалаларын чече. Партияны политика ишни пайдаларына ва совет законлагъа къаршы юрюлмейген предприятиелерини ва идараларыны хайырлы хозяйство ва коммерция чалышыву иштагьландырыла. Ерли партия ва контрольный-ревизионный органлар партия бюджетни гьалы ва маяланы харжланывуну гьакъында даими гьалда коммунистлеге билдире.

«Къылыгъын тас этген къылгъа сюрюнер» деген макъалагъа гёре

«Ананы сютю гьалалмы?»

Мен анадаш газетибиз «Ленин ёлун» кёп сююп охуйман. Артдагъы вакътилерде ону бетлеринде печать этилген макъалалардан Къалсын Акъгёзовну «Къылыгъын тас этген къылгъа сюрюнер» деген макъаласын айрыча бек ушатдым. Адам къылыгъы, намусу, оьктемлиги бар гьар-бир ватандаш шолай макъаланы охугъанда ойлашмай болмас. Шонда гётерилген масъалалар барыбызгъа да тие деп айтмагъа ярай. Неге буса да, мен шо макъаланы охуп чыкъгъанда, инг башлап ананы гьакъында ойлашдым. Мен оьзюм де анаман. Агьлюде алты яшны оьсдюрюп яшав ёлуна салгъанман, оьмюрюмню авадан кёп янын яш наслуну тарбиялавгъа багъышлагъанман.

Айтагъаным, авлетлер анадан тувагъанда анасыны саламатлыгъын, намусун алып тувмай. Шоланы кюрчюлери башлап агьлюде, ананы алдында яш торайгъанда салына. Къумукъ халкъны «Яшда уьйретсенг яшынгны ябурлу этер башынгны» деген бек тизив айтыву бар. Яшлагъа бары да яхшы къылыкъланы, бары да яхшы затланы яш заманында, айтгъанны-гёрсетгенни яхшы алагъан чагъында уьйретмеге герек. Шо борч буса ата-ананы лап сыйлы борчу болуп токътай. Тек не хайыр, шо борчну тийишли кюйде кютмейгенлени санаву баргъан сайын артса тюгюл, кем болмай. Муна шо гьакъда инг биринчилей биз, аналар, гьар-бир якъдан ва бек теренден ойлашмагъа герекбиз.

Бир-бир аналар: «Школаларда бизин авлетлерибизге тийишли билим бермей, оланы тюз тарбияламай, учителлер оьзлени борчуна жаваплы кюйде янашмай!» — деп, бары да айыпны учителлеге салып къутулма къарайлар. Шо тюз тюгюл. Неге тюз тюгюл экенин де айтып берейим. Мисал учун, школалардагъы бир-бир класларда къыркъгъа ювукъ яш бола. Шонча яшгъа учитель бары да якълардан тюзевлю тарбия да, терен билим де берип болармы? Болмас озокъда. Неге десегиз, бир уьйде эгер уьч-дёрт авлет бар буса, ата-ана шо авлетлени тюз тарбиялап боймайлы, тазза дегинче асси бола. Мен мунда айтма сюеген зат шулай: айрокъда аналар оьзлени къарнындан чыкъгъан авлетлерини къысматына жаны авуртуп янашмагъа тарыкълар. Олар учителлер булан тыгъыс кюйде байлавлукъ тутуп, оьзлени авлетлерини янгыз яхшы хасиятларын, яхшы якъларын гёрюп къоймайлы, оланы терс ишлерин, эл арада эрши гёрюнеген къылыкъларын гёрмеге де борчлу. Тек гьалиге авлетлени тарбиялав тийишли даражада тюгюллюкню айыбын бир-биревге саллав ачыкъ кюйде гёрюне. Яшланы охувгъа ва тарбиялавгъа шолай янашыв бир заманда да пайда бермежеги оьзлюгюнден англашылып къала.

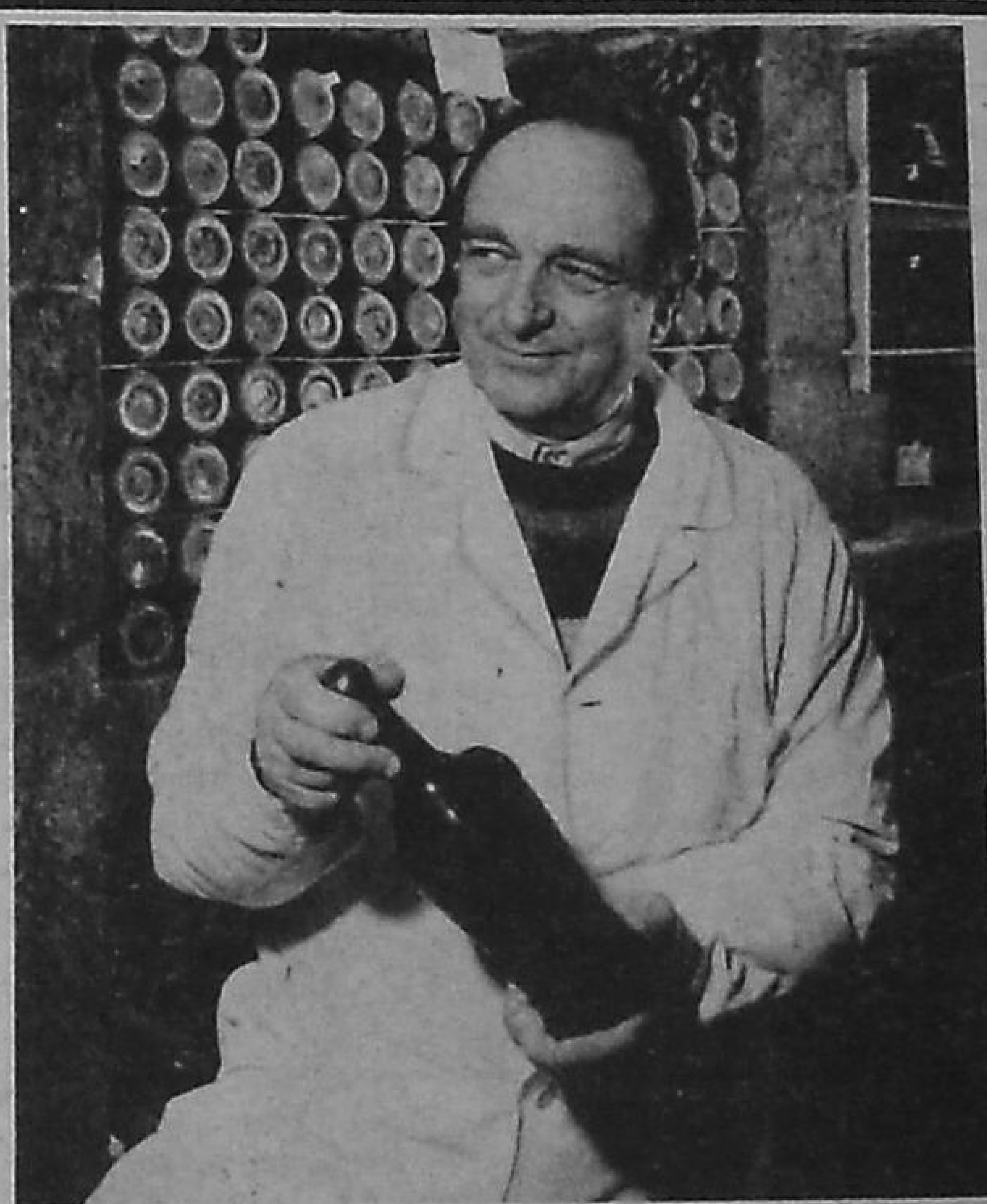
Гьар-бир ана баласын сюегени белгили. Неге сюймесин дагъы. Ол чу баласына къысгъа гече къыркъ туруп къыркъ тамурдан сют берген. Тек булай бир затны унутма тюшмей. Балаларын тавукъ да сюе. Кёбюсю гезиклерде бир тайпа ата-аналар балаларын сюебиз деп айтып, гьатдан озуп, артыкъ эрке этип къоялар. Шо заман олар терс ёлгъа тюше. Сонг, баягъы, аналары кант этме башлай. Гечикген кантдан да, гечикген гёзьяшдан да асув ёгъун англамагъа герекбиз. Булай бирдагъы бир затны айтма сюемен. Яшланы юреклерине яхшылыкъны урлукълары яшлар бавларындан чачылмагъа герек. Олар шо чагъында бары да яхшылыкъланы бек арив къабул этмеге ва къанына сингдирмеге бола. Эгер яшлар бавунда биз яшланы яхшы къылыкълагъа, асил хасиятлагъа уьйретме бажарсакъ, школада да оланы тарбияламагъа, мекенли билим бермеге тынч бола. Эгер шо борчну яшлар бавларында ишлейген тарбиялавчулар кютмеге бажармаса, ата-аналары оьзлени яшлары школагъа юрюме башлагъынча алда оланы яхшы хасиятлагъа ес этмеге туврадан-тувра борчлулар. Дагъы ёгъесе, биз авлетлерибизни адилликни ёлунда сакъламагъа болмажакъбыз.

Мен анаман. Шо саялы аналар оьзлени яшларыны янгылышларын къачан ачыкъ кюйде гёрегенин де бек яхшы билемен. Олар авлетлерини янгылышларын, элде эрши гёрюнеген къылыкъларын авлетлери торайгъанда, оланы къолу башына етишеген болгъанда эс этелер. Дагъы да ачыкъ этип айтгъанда, айрокъда аналар оьзлени къартлыгъы къаршысына гелгенде авлетлерини бирлери оьзлеге языкъсынмайгъанын яда арив сёз айтып да, авурун алып да гёнгюн ачмайгъанын гьис этелер. Мен юртда къатынланы советини ёлбашчысы болуп ишлейгенде олай аналаны кёп гёргенмен, оланы гёзьяшларын эс этген сайын, къарным айлангъан.

Къалсын Акъгёзовну макъаласына гёре сесленгенлени бириси бырын заманда, ата-анасы бек къарт болгъанда, авлетлери оланы четенге де салып ярдан ташлай болгъан деген тапшурмалы хабарны эсгере. Шону эшитгенде тюк-тюгюм эретуруп гетди. Шо гьакъда мен алда да эшитген эдим. Айтгъанлай да, къарт болгъан, къавжагъан, къаламы сынгъан ата-анасын элтип къартлар сакъланагъан уьйлеге ташлайгъан уланлагъа анасыны сютю гьалал болармы дагъы? Шо уланланы, бизин ана тапгъан деп айтып, топуракъны таптама гьакъы释бармы! Шолай уланланы тапгъынча аналар къара билев тапгъан да къолайдыр! Чыргъа салма таш сама болар эди. Охувчулар мен булай къазапланагъангъа айып этмей къояр бугъай. Мен анаман. Шолай затлагъа къазапланмай болмайман.

Мен ойлашагъан кюйде, сюйсе къызлар болсун, сюйсе уланлар болсун, олар анасы берген сютню гьалаллыгъын алмагъа нечакъы къаст этсе, бизин яшавубуздагъы яхшылыкълар, яхшы ёллар, яхшы къылыкълар, ким де сукъланар йимик сыйлы хасиятлар шончакъы артажакъ. Бизин заманда, бугюнлерде бары да къызлагъа ва уланлагъа анасы берген сют гьалалмы? Гелигиз, аналар, биз шо гьакъда теренден ойлашайыкъ.

Г. ИСАЕВА,
Башлыгент юрт, загьматны ветераны.



УКРАИНА ССР. Ялтадагъы «Массандра» деген производствоаграрный бирлешивю 1990-нчы йыл 2-нчи апрелде Лондонда «Сотби» деген аукционда оьзюню коллекциясындан 13486 шиша чагъыр сатажакъ. Шо чагъыр 150 йылдан 45 йылгъа ерли сакълангъан чагъыр.

СУРАТДА: чагъыр этивчюлени тухумундан чыкъгъан Юрий Дмитриевич ЕГОРОВ. Ону уллу атасы князь Голицынни алдында чагъыр гьазирлевчю болуп ишлеген. Атасы «Массандрада» чагъыр гьазирлевчю болгъан.

К. ДУДЧЕНКО чыгъаргъан сурат. (ТАСС).

Ахырынчылай ва даимге

1920-нчы йыл 30-нчу мартда Дагъыстанны халкъларыны яшавунда кёп уллу тарихи агьвалат болгъан. Асруланы узагъындагъы ябушув Совет гьакимлигини уьстюн геливю, загьматчы халкъны социальный ва милли зулмудан къутулуву булан тамамлангъан.

Дагъыстанны халкъларына шо бек тизив уьстюнлюкню яшавгъа чыгъарывда игит Къызыл Армия кёмек этген.

1918-нчи йыл 15 (28) январда В. И. Ленин ёлбашчылыкъ этеген РСФСР-ни Халкъ Комиссарларыны Совети Ишчи-Сабанчы Къызыл Армияны къурмакъны гьакъында декрет къабул этген.

Къызыл Армияны яратылывуну агьамиятын оьр даражада къыйматлай туруп, Уллу Октябрь социалист революцияны 70 йыллыгъына багъышлангъан шатлыкъ жыйында М. С. Горбачёв булай деди: «Маркс ва Энгельс йимик, Ленин де халкъ милиция революцияны савутлу якълавчусу болажакъ деп тюшюнген болгъан. Тек мекенли шартлар оьзге къарарны таклиф этген. Халкъгъа гючден билдирилген ватандаш дав, тыш уьлкелени чапгъыны башгъа янашывну талап этген. Ленинни декретине гёре Ишчи-Сабанчы Къызыл Армия яратылгъан. Шо янгы къайдадагъы армия ватандаш давда ва тыш уьлкели чапгъынчыланы дагъытывда оьзюн бир заманда да унутулмажакъ макътавлукъ булан безеген».

Уллу Октябрь социалист революцияны уьст болуву Дагъыстанны загьматчыларына уллу таъсир этген, социальный ва милли зулмудан азат болмакъ учунгъу гьаракатны гючлендирген. Ич контрреволюция, Гюнбатышны империалистлерини гючюне таяныш иш гёреген шартларда Дагъыстанны загьматчылары кёмекге бек гьажатлы болгъан. Бакуден ва Астрахандан гелген къызыл гвардиячы отрядланы кёмеги булан ва Ефремовну, Поповну, Буровну, Лиховну ёлбашчылыгъыны тюбюнде 1918-нчи йыл апрель айда Порт-Петровск, Дербент шагьарлар эркин этилген. Москвагъа башында В. И. Ленин де булан Халкъ Комиссарланы Советине йиберилген телеграммада булай айтылгъан: «2-нчи майда Биринчи Дагъыстан атлы полк бары да кинзалачалт кюйде къурулгъан. Чонтавул юрт Советни председатели Жамав Хасаевге берилген шагьатнамада айтылагъан кюйде, ол Чонтавул къызыл гвардия учун 70 атлыгъа ва 50 яяв адамгъа патронлар, 10 тюбек, 25 австрия тюбек ва оьзге савут алмакъ учун йибериле.

Биринчи Дагъыстан атлы къызыл армия полкну . муна шолай къуралар. «Гьалиги заманда, — деп айтылгъан Астрахангъа йиберилген телеграммада, — отряд полкгъа айландырыла, шону дёртден уьч пайы Дагъыстанны ерли гючлери гьисаплана. Савутлагъа, опуракъгъа ва инструкторлагъа бакъгъан якъда гьажатлылыкъ бар».

Къызыл Армия Дагъыстанны загьматчыларына олар Деникинни тылында баш гётерген авур гюнлерде де кёмек этген. 1919-нчу йыл XI Къызыл Армияны составындан Бутягинни командасыны тюлюнде экспедиция корпусну айыргъанлар. Корпус Къызларны азат этген ва Грозныйге гьужумун башлагъан. 1919 — 1920-нчы йылларда Дербент фронтда XI Къызыл Армияны 800 адамындан къурулгъан совет полк ябушгъан. Къызыл армеецлени отряды Темирханшура фронтда да ябушув юрютген. Партизан отрядлар булан янаша иш гёрген Къызыл Армияны бёлюклери 1920-нчы йылны март айында Дербентге, Темирханшурагъа, Порт-Петровскиге чапгъын этмеге башлагъан, шоларда акъ гвардиячыланы аслу гючлери ерлешген болгъан.

Темиркъазыкъ Кавказны халкъларын акъ гвардиячы къысасдан азат эте туруп, игит Къызыл Армия Дагъыстанны дазуларына ювукълашгъан. Кавказ фронтну Реввоенсоветине йиберген телеграммасында В. И. Ленин «сакъ кюйде иш гёрмеге, айрокъда Дагъыстангъа гиргенде, бусурманлагъа лап да артыкъ яхшылыкъ ёравларын гёрсетмеге» чакъыргъан.

Уллу рус халкъны, Къызыл Армияны кёмегини яхшылыгъындан Дагъыстанны загьматчылары 1920-нчы йылны март айында интервентлени, акъ гвардиячыланы ва миллетчи контрреволюцияны дагъытмагъа бажаргъан.

Кавказ фронтну командующийи Тухачевскийни, Орджоникидзени, Киров...

Абдул-Гьюсейн Ибрагьимов-Къызларлыны аты охувчугъа малим. Ону «Аманхор» деген романы 1915 йыл язылып, узакъ йылланы боюнда къол языв китап гьисапда халкъ арада юрюлюп тургъан, артда да алим Салав Алиевни гьаракаты булан башлап «Дослукъ» альманахны бетлеринде, сонг буса 1976 йыл айры китап болуп чыкъды, къумукъ адабиятгъа мекенли къошум болуп токътады.

А-Гь. Ибрагьимов-Къызларлы 1890 йыл Къызлар къалада тувгъан. Абдул-Гьюсейнни тарбиялавуна, оьсювюне атасы Зайналабдин, ону бай китапханасындагъы уллу рус ва гюнчыгъыш философланы, шаирлени асарлары таъсир этгенине шек ёкъ. 1910-нчу йыл ата юрту Къызларда ачылгъан «Гьаят» деп аты булангъы мактапда ол дарс берип чалышгъан. 1917-нчи йыл гётерилген жамият толкъунларда инкъылап ябушувгъа бойсынып, Къызлар бойлардагъы агьвалатларда актив кюйде ортакъчылыкъ этген. Шо йыл Къызлар Совдепге член этилип сайлангъан, бираз да гетмей, ревкомну таклифине гёре Мусалман слободканы партизан отрядына комиссар этилип белгилене. Шо бир вакътини ичинде ол ревтрибуналны члени, заместители этилип де иш гёре.

1921-нчи йыл Къараногъайгъа ревком къурма бакъдырыла. Къараногъай участканы халкъ судьясы, халкъ милицияны начальниги ва прокурорну еринде къуллукъ эте. Шо вакътиде Бютюн Дагъыстан Советлени II (1922 йыл) ва IV (1925 йыл) съездлерине сайлана.

Абдул-Гьюсейн 30-нчу йыллардан тутуп, 1957-нчи йылгъа етгинче тюрлю-тюрлю хозяйство къурумларда ишлей. О йыллар жамият яшавда ер тапгъан репрессиялар гьали бизге яхшы белгили, оланы гьакъында тувра айтылып да тура. Айрокъда динге бакъгъан гьужумлар тез де башлангъан, гючлю де болгъан. Арагъа чыгъып гелеген маълуматлагъа гёре, «Аманхорну» авторуну атасы Зайналабдин динге къуллукъ этеген адам болгъан саялы, Абдул-Гьюсейн партиядан къувалангъан. Тувра репрессия этилмесе де, къыйыкъсытывлардан тайышмакъ учун, огъар бир ерден бир ерге гёчюп турма тюшген, гьатта Орта Азиягъа да чыгъып гетме борчлу болгъан. Гьаллар къолайлашып, 1957-нчи йыл тувгъан ери Къызларгъа къайтгъан ва аслу гьалда яратывчулукъ ишге белсенген.

А-Гь. Ибрагьимовну яшав-къысматындан узакъ, къужурлу лакъыр алма бола. Ону саламатлыгъыны гьакъында чы ажайып мисаллар кимни де гьайран этер. Яратывчулугъун айтсакъ, язывчуну хыйлы язгъан асарларындан «Аманхордан» сонг охувчугъа янгыз бир хабары етишген — «Яман гелин ва яхшы къайынана». Кёбюсю асарлары къардаш-къурдашларында сакъланып, ахтарывчуланы къолуна тюшмей тура.

Гьасиликалам, С. М. Алиевни ахтарывуна асасланып айтгъанда, бу йыл оьзю тувгъанлы 100 йыл битеген Абдул-Гьюсейн Ибрагьимов-Къызларлыдан бизге белгили хабар муна шулай.

Аспирант Малик Гьюсейнов гетген йыл яйда Къызлар бойлагъа илму сапарындан Абдул Гьюсейнни инисини уланы Давут Ибрагьимовдан алып гелтирген, А-Гь. Ибрагьимов-Къызларлыны тарихи-инкъылап «Къызларкъала» деген чебер-документ поэмасы булан сизин таныш этебиз.

КЪЫЗЛАРКЪАЛА

(ЧЕБЕР-ДОКУМЕНТЛИ ПОЭМА)

1917 ЙЫЛ

Минг тогъуз юз он еттинчи санада
Уллу шатлыкъ болду Къызларкъалада;
Николайны тахдан ерге салдылар,
Ярлы халкълар эркинликни алдылар.

Ярлы халкълар шатлыкъ этип, сюонюп,
Арасындан депутатлар сайлады.
Ер еслер, байлар буса тюонюп,
Ахырыбыз не болар деп ойлады.

Депутатлар Совдеп — деген ат къоюп,
Оьзлер учун бир идара ачдылар.
О Совдепни балконундан узатып
Гьюрметли ал байракъны чанчдылар.

Эрменилер, иранлылар, къумукълар
Орусланы къолун тутуп къоллашды,
Бары миллет къардаш болуп бирлешип,
Агъа-ини йимик болуп гьаллашды.

Абдул-Гьюсейн, Ибрагьим, Миргьайдар
Къумукълардан депутатгъа сайланды,
Бу сайлангъан уьч де адамны гьар-бири
Совдепни ишлерине байланды.

Совдепге намарт чыгъып къазакълар,
Большевиклер душманлар деп акъырды,
Эрмениден чыгъып хыйлы дашнакълар
Къазакъланы кёмекликге чакъырды.

Бу гюнлерде бизге гелип етишди
Александр Хорошов деп бир ёлдаш
Бу гелгенни бары да халкъ эшитди,
Болгъан экен бу бир уллу къатарбаш.

Хорошов да Ревком ачып, олтуруп,
Председатель болуп шонда ерлешди.
Къолда тюбек, белде хынжал-тапанча, —
къумукълар да, оруслар да бирлешди.

Акъ къазакълар къоркъуп къачып
гетдилер,
Дашнакъланы къуруму да байланды.
Минг тогъуз юз он етти йыл къотарып,
Тарихибиз он сегизге айланды.

1918 ЙЫЛ

Хорошов, жыйын этип Совдепде,
Членлени башгъа ишлеге пайлады.
Алиев Ибрагьим ёлдашны
Трибуналгъа судья этип сайлады...

Ризаев Гьачиманбет, Назаров Муса, Эсенеев Ибрагьим, Умалатов Муса, Азимов Къарагьасан, Сейитов Мокъай, Салаватов Алакъав, Исмайылов Казий, Айбазов Солтахан, Алыпгъач (янгыюртлу), Сатыбалов Салагьдин, Агъачанов Наврузали, Алиханов Ибрагьим, Хасаев Дапай, Амирханов Алимсолтан, Айбазов Дада, Гьачиханов Баба, Исмайылов Алав, Мусаев Гьасан, Османов Гьамзат, Инивов Арсланали, Токътамышев Салават, Ибрагьимов Анав Муса, Исаев Митрий, Курагьмаев Хункерхан, Мурзаев Хункер, Ибрагьимов М. Гьюсейн, Алиев Рамазан, Даурбеков Вагьап, Хасболатов Гьаким, Хажаев Паштан, Валиев Абдулхалыкъ, Мамуш (гючюкюртлу), Муслимов Касим, Сайтер огълу Мамав, Агъа бала огълу Агьмат, Агъачан огълу Параж, Али огълу Навруз, Агъалы огълу Ардаш, Магьмутов Гьасан, Къадиев Рамазан, Чабу мычыгъыш Баймурза.

Кютюрлерде, гентлерде яшайгъан акъ къазакълар янгыдан талавур этме башлады. Тувар еслерини туварларын, къой еслерини къойларын, бав еслерини бавларындан чагъырларын урлап, оьзге ерге элтип сата эдилер. Мусалман самооборонлар рус ва эрмени самооборонлар булан бу талавурчулагъа къаршы турса да, енгип болмай эдилер. Ахырда гент, кютюр, къапай къазакълар бир болуп, гючлерине ва савутларына базынып, Къызларкъалагъа чапгъынлар этме башлады. Башлапгъы чапгъын Тал кёпюрден таба болду, экинчи чапгъын Николай кютюрню бурамундан болду, уьчюнчю чапгъын Къызларкъаланы гюнтувуш бурамаччыдан Мусалман слободкагъа къарап болду. Бу уьч де чапгъынлыкъда мусалман, эрмени ва рус самооборонлары къызыл гвардия булан бир болуп, къазакъланы басдылар. ...участканы, заготпунктну кантору ва ветеринар бар орам. О заманда о орамланы атлары оьрде эсгерилген кюйде эди.

Эрмени, орус, мусалманлар бирлешип
Окопларда тёшюн берип ятдылар,
Душманлардан гелеген бир гюллени
Къаршысына эки гюлле атдылар.

Мусалманны къатынлары, къартлары
Къолларына сенек алып чыкъдылар,
Къаршы гелген душманланы къувалап,
Ат байлайгъан аранлагъа тыкъдылар.

Къызларкъала адамлары унутмас
Башдан гетген о къыйынлы гюнлени,
Къатын-къызлар гёзьяшларын къурутмас,
Эсгергенде о гюн оьлген эрлени.

О гюнлерде жанын берген уланлар,
Сиз болугъуз гьуриятгъа къурбанлар!
Энни рагьат къабур уьйде ятыгъыз —
Тарихлерде язылажакъ атыгъыз!

1918 йылда Къызларда акъ къазакъланы, бичераховчуланы къолундан кёп орус да, аз болса да, эрменилер де оьлдю. Мусалманлардан оьлгенлер де аз болмады. Шолардан эсде барлар шу адамлар: Исаев Митрий, Умалатов Муса, Казимов Гьасан, Сайитов Гьачибаба, Хасболатов Гьаким, Али огълы Навруз, Сейитов Мокъай, Магьмутов Гьасан.

Унутмаслыкъ макътав болсун бу йылларда ватан учун жанларын берген бусурман, рус, эрмени игитлеге. Бу игитлени къанлары ерде ятмас, бизин ал байрагъыбыз бу игитлени къанлары булан боялып къызыл болгъан.

1919 ЙЫЛ

Бу бир минг тогъуз юз он тогъузунчу йылда февраль айда Деникинни асгери гелип Къызларкъаланы алды. Къатты къыш эди, сувукъ, бир яндан да халкъларда тиф аврув бар эди. ...къалалылагъа йылав-яс йыл болду.

Он биринчи армия Къызларкъаладан Аштархангъа ёл салды. Бу армия булан Аштархангъа гетген эрмени-оруслар да болдулар. Мусалман слободкадан гетгенлер шулар: Сатыбалов Салагьдин, Асеков Солтан, Исмайылов Алав, Токътамышов Салават, Айбазов Дада, Салаватов Алиакъав, Алыпгъач (янгыюртлу), Алиханов Мийлакъ Ибрагьим, Хасаев Дапай, Мусаев Гьасан, Айбазов Солтахан, Ибрагьим Анав Муса, Магьамматов Мамуш, Османов Гьамзат, Гьачиханов Баба, Амирханов Алимсолтан, Сайитов Гьажикъапар, Агъачан огълу Параж, Сайтар огълу Мамав, Агъабала огълу Агьмат, Чабу Баймурзаев, Агъачан огълу Наврузали.

Мусалман самооборонлары бары да 50 адам бар эди, булардан 8 адам 1918 йылда бичераховланы къолундан Къызлар къалада оьлдюлер. Къалгъан 42 адамдан 22 адам Аштархангъа 11 армия булан гетдилер, къалгъанларындан 10 адам тифден авруп ята эди. Сонг къалгъанлары къамушгъа гетип яшындылар, бирлери Бабаюртгъа, Янгыюртгъа гетип къалдылар.

1920 ЙЫЛ

1920 йылны март айында Деникинни асерлерине хозгъавул тюшюп, къачмагъа башладылар. Аштархандан 11 армия ёлдаш Киров булан Къызларгъа гелдилер. Шу 11 армия булан Мусалман слободканы самооборон игитлери де гелдилер. Шо кюйде, къамушда яшынып тургъан большевиклер де чыкъдылар. Алдынгъы ёлдашлардан Хорошов, Михеев ва башгъалары да Къызларгъа гелдилер. Уллу жыйын болуп, чыгъып ёлдаш Киров сёйледи.

Игирманчы йыл айланып гелгенде,
Жан игитлер Аштархандан къайтдылар.
Дос къардашлар бири-бири гёргенде,
Батырлагъа баракалла айтдылар.

революцияны уьст болуву Дагъыстанны загьматчыларына уллу таъсир этген, социальный ва милли зулмудан азат болмакъ учунгъу гьаракатны гючлендирген. Ич контрреволюция, Гюнбатышны империалистлерини гючюне таяныл иш гёреген шартларда Дагъыстанны загьматчылары кёмекге бек гьажатлы болгъан. Бакуден ва Астраханадан гелген къызыл гвардиячы отрядланы кёмеги булан ва Ефремовну, Поповну, Буровну, Ляховну ёлбашчылыгъыны тюбюнде 1918-нчи йыл апрель айда Порт-Петровск, Дербент шагьарлар эркин этилген. Москвагъа башында В. И. Ленин де булан Халкъ Комиссарланы Советине йиберилген телеграммада булай айтылгъан: «2-нчи майда Биринчи Дагъыстан атлы полк бары да князлагъа, бийлеге, корниловчулагъа къаршы баш гётеривню байрагъын гётерген ва яшыртгъын кюйде къурулгъан Дав-революциячы комитетни къолуна берген».

Дагъыстанда яш Совет гьакимлиги биринчи гюнлеринденокъ къуршавгъа тюшюп къалгъан. Муна шо саялы да область Дав-революциячы комитет оьзюню савутлу аркъа таявун болдурма токъташгъан. Къызыл Армияны бёлюклерин онгарыв ватандаш давну макътавлу игити, Дагъыстан областны биринчи дав комиссары Магьач Дахадаевни ёлбашчылыгъы булан юрюлген. Къызыл Армия гёнгюллю къайдада загьматчыланы англавлу ва къурумлу вакиллеринден амалгъа гелмеге башлагъан. 1918-нчи йыл 30-нчу майда Порт-Петровск Дав-революциячы комитетни дав бёлюгю ВЦИК-ни декретини кюрчюсюнде Къызыл Армияны отрядын къурмагъа токъташгъан, шонда къуллукъ этив гёнгюллю къайдада алты ай узатыла болгъан.

11-нчи июнда Дагъыстан область Дав-революциячы комитет Дагъыстан Совет Къызыл Армияны къурмакъны гьакъында буйрукъ берген. Дагъыстанны загьматчыларына этген чакъырывда булай айтылгъан: «Темирханшурада Дагъыстан Къызыл Армия къурула, гертиликни сюеген, адилликге талпынагъан ва зулмучуланы бугъавларындан къутулмагъа сюеген гьар ишчи ва загьматчы сабанчы Къызыл Армияны сыдраларына язылмагъа герек».

Шагьарларда ва юртларда Къызыл Армияны отрядлары ерлешген болгъан.

Темиркъазыкъ Кавказны халкъларын акъ гвардиячы къысасдан азат эте туруп, игит Къызыл Армия Дагъыстанны дазуларына ювукълашгъан. Кавказ фронтну Реввоенсоветине йиберген телеграммасында В. И. Ленин «сакъ кюйде иш гёрмеге, айрокъда Дагъыстангъа гиргенде, бусурманлагъа [illegible] да артыкъ яхшылыкъ ёравларын гёрсетмеге» чакъыргъан.

Уллу рус халкъны, Къызыл Армияны кёмегини яхшылыгъындан Дагъыстанны загьматчылары 1920-нчы йылны март айында интервентлени, акъ гвардиячыланы ва миллетчи контрреволюцияны дагъытмагъа бажаргъан.

Кавказ фронтну командующийи Тухачевскийни, Орджоникидзени, Кировну Дагъыстанны халкъларына къутлавунда булай айтылгъан: «Эркин болгъан дагъыстанлылар! Уьстюн гелген Къызыл Армияны атындан биз сизин, Дагъыстанны тав уланларын, къутлайбыз. Загьматчы халкъны душманлары сизин бугъавлагъан шынжырларыгъыз даимге уьзюлген, узакъ айланы боюнда сиз оьзюгюзню къавшалгъан инбашларыгъызгъа алып юрютген игит ябушувугъузну Совет Россия бир заманда да унутмажакъ»..

Дагъыстанны загьматчылары азат этивчюсюн ва инамлы якълавчусун — игит Къызыл Армияны уллу къуванчлыкъ булан къаршылагъан. Кёп санавдагъы дагъыстанлылар Къызыл Армияны сыдраларында Азербайжанда, Арменияда ва Грузияда Совет гьакимлигин токъташдырывда актив кюйде ортакъчылыкъ этгенлер.

Дагъыстанда янгыдан Совет гьакимлигин токъташдырывгъа байлавлу болуп, 1920-нчы йыл 2-нчи апрелде Темирханшурада Къызыл Армияны асгерлерини ва Дагъыстанны къызыл партизанларыны парады болгъан. Параддан сонг кёп уллу митинг болгъан, шонда Къызыл Армия ва Дагъыстанны къызыл партизанлары, тахшагьарны ва ювукъдагъы юртланы загьматчылары ортакъчылыкъ этген. Шо къуванчлы ёлугъувгъа байлавлу болуп, Г. К. Орджоникидзе булай язгъан: «Рус армия да, партизанлар да оьзлер Темирханшурагъа гиргенде болгъан шат ёлугъувну бир заманда да унутмажакъ. Шо къардаш ёлугъув дагъыстан-

(Арты 4-нчю бетде).

Абдул-Гьюсейн, Ибрагьим, Миргьайдар
Къумукъълардан депутатгъа сайланды,
Бу сайлангъан уьч де адамны гьар-бири
Совдепни ишлерине байланды.

Совдепге намарт чыгъып къазакълар,
Большевиклер душманлар деп акъырды,
Эрмениден чыгъып хыйлы дашнакълар
Къазакъланы кёмекликге чакъырды.

Бу гюнлерде бизге гелип етишди
Александр Хорошов деп бир ёлдаш
Бу гелгенин бары да халкъ эшитди,
Болгъан экен бу бир уллу къатарбаш.

Хорошов да Ревком ачып, олтуруп,
Председатель болуп шонда ерлешди.
Къолда тюбек, белде хынжал-тапанча, —
къумукълар да, оруслар да бирлешди.

Акъ къазакълар къоркъуп къачып
гетдилер,
Дашнакъланы къуруму да байланды,
Минг тогъуз юз он етти йыл къотарып,
Тарихибиз он сегизге айланды.

1918 ЙЫЛ

Хорошов, жыйын этип Совдепде,
Членлени башгъа ишлеге пайлады.
Алиев Ибрагьим ёлдашны
Трибуналгъа судья этип сайлады.

Миразимов Миргьайдаргъа тапшурду
Мусалманда бир комитет ачмагъа,
Мусалманны башын жыйып олтуруп,
Душманланы тюпге салып янчмагъа.

Абдул-Гьюсейн комиссаргъа сайланды,
Къумукълардан самооборон къурмагъа.
Штабдан тюбеклер де пайланды
Къаршы тургъан душманлагъа урмагъа.

Къарангы къара булут ичинден
Гюн шавласы ярыкъ берме башлады,
Мусалманлар комитетин тюз этип
Юреклери гюл бахчадай яшнады.

Комитетде уллу жыйын къурулуп,
Етти адамдан президиум сайланды,
Къагьрумандай къатты болгъан игитлер
Самооборонгъа герти кюйде айланды.

Къумукълар, иранлылар бир болуп
Элли адамдан самооборон сайланды,
Юреклери оьктем болуп, кюр болуп,
Къолларына тюбек алып айланды.

Гече кютдю, окопларда ятса да
Тёшлерин къара ерге къа
Къышда къаргъа, яз янгургъа батса да,
Душманларын къоймадылар гьаплатып.

Душманлар къаршы тургъан гюнлерде
Жан игитлер тюбек алып чыкъдылар.
Янтайып ойтанларда, кюрлерде,
Душманланы уруп, тюртюп йыкъдылар.

Хорошов, Амирагов, Мосесов
Мусалман комитетге гелдилер,
Етти адамдан къурулгъан президиумгъа
Къутлав этип уллу гьюрмет бердилер.

Ревкомдан гелген уллу гьакимлер
Самооборонну жыйып жыйын этдилер,
Элли адамны самооборонгъа бегитме
Списогун штабгъа алып гетдилер.

Бизин комитетге ревкомдан гелген къонакъланы бусурманлар гючлю харс урув булан къаршыладылар.

Мусалманда ачылгъан комитетни президиумуна сайланып айрылгъан етти адам: Миразимов Миргьайдар (комитетни председатели), Зайналов Магьамматисмайыл (ону заместители), Алиев Ибрагьим, Ибрагьимов Абдулгьюсейн, Бамбатов Кулуктай, Алигьажиев Салимгерей, Кульчиков Гьасан (президиумну членлери).

Элли адамдан къурулгъан самооборона: Исламов Темирболат, Дударов Макъсут, Магьамматов Атай, Сайитов Гьачибаба, Сайитов Гьажикъапар, Мурзаев Акъбар, Арсланбеков Иби, Моллакъаев Бахшали, Агъабала огълу Агьмат, Агъачан огълу Параж, Али огълу Навруз, Агъалы огълу Ардаш, Магьмутов Гьасан, Къадиев Рамазан, Чабу мычыгъыш Баймурза.

Кютюрлерде, гентлерде яшайгъан акъ къазакълар янгыдан талавур этме башлады. Тувар еслерини туварларын, къой еслерини къойларын, бав еслерини бавларындан чагъырларын урлап, оьзге ерге элтип сата эдилер. Мусалман самооборонлар рус ва эрмени самооборонлар булан бу талавурчулагъа къаршы турса да, енгип болмай эдилер. Ахырда гент, кютюр, къапай къазакълар бир болуп, гючлерине ва савутларына базынып, Къызларкъалагъа чапгъынлар этме башлады. Башлапгъы чапгъын Тал кёпюрден таба болду, экинчи чапгъын Николай кютюрню бурамундан болду, уьчюнчю чапгъын Къызларкъаланы гюнтувуш бурамаччыдан Мусалман слободкагъа къарап болду. Бу уьч де чапгъынлыкъда мусалман, эрмени ва рус самооборонлары къызыл гвардия булан бир болуп, къазакъланы басдылар.

Биринчи:

Акъ къазакълар жыйылышып-бирлешип,
Таловкадан басгъынчылыкъ этдилер,
Машин ёлну тюбюн тутуп оьрлешип,
Вокзалгъа гелип олар битдилер.

Бу басгъында акъ къазакълар орус слободкагъа гирип, хыйлы адамланы языкъ этдилер. Мусалман слободканы обооронлары да орусларгъа кёмекге барып, къазакъланы дагъытдылар. Рус , къатынлар да къолларына сенеклер, беллер, балталар алып къазакълагъа къаршы турдулар.

Экинчи:

Акъ къазакълар, къайратланып,
ягьланып,
Гёзлери юлдузлардай сагьланып,
Николаевск кютюрден от ачдылар,
Гюнтувардан бирдагъы от ачдылар.

Бу гезик де мусалман, эрмени, орус самооборонларын жыйып, ёлдаш Хорошов къазакъланы къурумун бузду.

Уьчюнчю:

Къапай къазакъ, гент къазакълар
бирлешип,
Гюнтувушдан бирдагъы от ачдылар,
Оьзлени гючлерине базынып,
Тюбеклерден кёп гюллелер чачдылар
Уьч де керен чапгъын этип душманлар
Бизинкилер уьстюнлюкню алдылар.
Къызлар халкъы барысы да бир болуп
Къазакълагъа уллу къыйын салдылар.

Акъ къазакълар уьйлеге гирип чи нечик де талай эдилер. Гьатта орамда-очарда ёлукъгъанланы да башларындан бёрклерин, белбавларын, сагьатын соравсуз ала эдилер, уруп, оьлтюрюп гете эдилер.

БИЧЕРАХОВДАН ХАБАР

Эсги гьисапда октябрни биринде,
Орусланы килиса байрам гюнюнде,
Темиркъазыкъдан уллу фронт ачылды,
Шрапнелни гюллелери чачылды.

Килисаларда къонгуравлар къагъылды,
Гьаваларда снарядлар ярылды.
Бичерахов бизге къарап бурулду,
Пулемётлар арт-артындан урулду.

Чапгъын этип, окопланы айланып,
Мусалманда уьч орамны алдылар.
Намуссузлар талавургъа байланып
Бир-бир уьйге алай отлар салдылар.

Хорошов, бу къувунну эшитип,
Асгер булан гелди бизге етишип,
Орус булан мусалманлар бирлешди,
Душманлагъа тёшюн берип кюрешди.

Шу гезикде Мусалман слободканы уьч орамына бичераховлар гирген эди: Алхасланы орамына, Жумамажийит орамгъа, Гьажи аббасланы орамына. Гьали строй-

Сиз болугъуз гьуриятгъа къурбанлар!
Энни рагьат къабур уьйде ятыгъыз —
Тарихлерде язылажакъ атыгъыз!

1918 йылда Къызларда акъ къазакъланы, бичераховчуланы къолундан кёп орус да, аз болса да, эрменилер де оьлдю. Мусалманлардан оьлгенлер де аз болмады. Шолардан эсде барлар шу адамлар: Исаев Митрий, Умалатов Муса, Казимов Гьасан, Сайитов Гьачибаба, Хасболатов Гьаким, Али огълы Навруз, Сейитов Мокъай, Магьмутов Гьасан.

Унутмаслыкъ макътав болсун бу йылларда ватан учун жанларын берген бусурман, рус, эрмени игитлеге. Бу игитлени къанлары ерде ятмас, бизин ал байрагъыбыз бу игитлени къанлары булан боялып къызыл болгъан.

1919 ЙЫЛ

Бу бир минг тогъуз юз он тогъузунчу йылда февраль айда Деникинни асгери гелип Къызларкъаланы алды. Къатты къыш эди, сувукъ, бир яндан да халкъларда тиф аврув бар эди.

Башдан гетди кёп къыйынлы заманлар,
Оборонда сыналгъан нарт уланлар,
Душманланы якъ-ягъына чачдыгъыз,
Ярлы халкъгъа эркин ёллар ачдыгъыз.

Ярлы халкъны гёз алдындан таймажакъ
Гёлентгиси о тёгюлген къанланы,
Къатын-къызлар гьеч унутуп болмажакъ
Окопларда оьлюп ятгъан жанланы.

Вайт уланлар, къанлар тёгюп, кюрешип,
Талайлыкъны къапуларын ачдыгъыз,
Намус булан барыгъыз да бирлешип
Душманланы тюпге салып янчдыгъыз.

Энни къалды башыгъызда бир намус —
Сиз герексиз о намусну кютмеге —
Он биринчи армиягъа къошулуп,
Барыгъыз да Аштарханга гетмеге.

Деникинлер бек базынып кююне
Он биринчи армияны буздулар,
Нетме герек, гьуриятны ишине!
Бугюн учун олар бизден оздулар.

Савбол этип бизин къумукъ уланлар,
Къумукълагъа ёлдаш болуп иранлар,
Айландылар Аштарханны ёлуна,
Тюшмесбиз деп Деникинни къолуна.

Ярлы халкъны къыйналгъаны гьеч
болуп,
Законлар эсги кюйге бурулду,
Деникинлер бу къалагъа ес болуп,
Бу Къызларда эки асмакъ къурулду.

Генераллар, полковниклер баш болуп,
Кёп адамны асмакълагъа асдылар,
Къатын-къызлар йылап-улуп, яс болуп,
Биревлени туснакълагъа басдылар.

Ачыкъгъан бюрчелердей-битлердей,
Адамланы соруп ичди къанларын,
Оьзлер де чи къачып гетди итлердей,
Талап алып хыйлы адамны малларын.

Генерал Шипаковский, генерал Третьяков, полковник Пататна — булар Къызларкъалагъа баш болуп, эки ерде асмакъ къурдулар. Бир асмакъ Совет орамда, гюржю килиса бар ерде эди — шону абзарында, экинчи асмакъ уллу бульварны алдындагъы майданда эди. Бу асмакълагъа большевиклени асады. Гьар асмакъда гюнде уьч-дёрт адам асылып бола эди. Сав бир ай асмакълагъа адамланы асып турдулар. Асмакъгъа асмай, уруп оьлтюрюп къоягъанлары да кёп болду. Тутуп туснакъ да эте эдилер. О туснакъны ичинде де оьлегенлер кёп болду, бир яндан тифден авруп, бир яндан да акъланы токъалавундан. Бу 1919-нчу йыл къызлар-

Агъачан огълу Наврузали.

Мусалман самооборонлары бары да 50 адам бар эди, булардан 8 адам 1918 йылда бичераховланы къолундан Къызлар къалада оьлдюлер. Къалгъан 42 адамдан 22 адам Аштарханга 11 армия булан гетдилер, къалгъанларындан 10 адам тифден авруп ята эди. Сонг къалгъанлары къамушгъа гетип яшындылар, бирлери Бабаюртгъа, Янгыюртгъа гетип къалдылар.

1920 ЙЫЛ

1920 йылны март айында Деникинни асерлерине хозгъавул тюшюп, къачмагъа башладылар. Аштархандан 11 армия ёлдаш Киров булан Къызларгъа гелдилер. Шу 11 армия булан Мусалман слободканы самооборон игитлери де гелдилер. Шо кюйде, къамушда яшынып турагъан большевиклер де чыкъдылар. Алдынгъы ёлдашлардан Хорошов, Михеев ва башгъалары да Къызларгъа гелдилер. Уллу жыйын болуп, чыгъып ёлдаш Киров сёйледи.

Игирманчы йыл айланып гелгенде,
Жан игитлер Аштархандан къайтдылар,
Дос къардашлар бирин-бири гёргенде,
Батырлагъа баракалла айтдылар.

Баракалла болсун, батыр уланлар,
Эренлердей эркекликни этдигиз,
Душманлагъа къаршы бичип планлар,
Юрекдеги муратлагъа етдигиз!

Душманланы къачагъаны къачдылар,
Къачмагъанын къызыл асгер янчдылар
Олар къургъан асмакъланы орнунда
Бавлар салып, гюл тереклер чачдылар.

Къан тулукълу йыллар гетип агь булан,
Шатлыкъ йыллар гелип энни айланды.
Ишчи халкълар абур булан, ягь булан
Гьалал кюйде ишлемеге байланды.

Янгы башдан Совет власть тюзелип,
Яшавлукъгъа эркин ёллар ачылды.
Къызларкъала, гелин уьйдей безенип,
Авлакълагъа арпа, будай чачылды.

Эркин болуп ярлы халкъгъа яшавлукъ
Ерлер сюрюп, сабан салма ба
Бахчаларда тереклени гюлюдей,
Юреклери барыны да яшнады

Асмакъ къурулгъан бир уллу орамгъа гьали Совет орам деп айтабыз. Шо асмакъ гюржю килисаны абзарында эди. Гьали онда тереклер чачып бав этген. Бирдагъы асмакъ уллу бульварны ягъында эди. Онда да тереклер чачып, бав этип, шагьар бав болду.

Бизин Мусалман самооборонлардан Аштарханга гетгенлерден 12 адам 1920-нчы йылда сав-саламат къайтып гелдилер. 10 адам гелмеди. Олар, Аштархандан Царицын фронтгъа барып, шо фронтда оьлдюлер.

Къайтып гелген 12 адам булар: Салаватов Алиакъав, Алыпгъач Янгыюртлу, Исмайылов Казий, Айбазов Солтахан, Айбазов Дада, Алиханов Мийлакъ Ибрагьим, Сатыбалов Салагьдин, Сайтар огълу Мамав, Агъачан огълу Навруз, Хасаев Дапай, Сайитов Гьажикъапар, Амирханов Алисолтан.

Къайтып гелмеген он адам булар: Агъачан огълу Параж, Агъабала огълу Агьмат, Исмайылов Алав, Гьачиханов Баба, Мусаев Гьасан, Османов Гьамзат, Чабу Баймурза, Токътамышев Салават, Ибрагьимов Анав Муса.

Гьурият ёлунда, ят ерлерде жан берген, баз гечген ёлдашлагъа унутулмас, гьеч эсден гетмес макътавлар болсун.

Абдул-Гьюсейн ИБРАГЬИМОВ-КЪЫЗЛАРЛЫ.

Ахырынчылай ва даимге

(Башы 3-нчю бетде).

лыланы юреклеринде ва рус ишчилени ва сабанчыланы юреклеринде даимге къалажакъ.

Колчакны, Юденични, Деникинни тюп болуву, озокъда, Гюнбатышны империалистлери Совет гьакимлигин ёкъ этмек учунгъу къастларындан гери тартыла демек тюгюл эди. Империалистлер янгы шартларда оьзлени кёп уллу умутларын акъ Польшагъа ва Врангелге бакъдыргъан. Врангелни алдында, Кавказны да къошуп, Къыблада бары да контрреволюциячы гючлени бирлешдиривню борчу салынгъан. Империалистлер Дагъыстандагъы контрреволюцияны да пайдаландырмагъа токъташгъан.

Совет гьакимлигине къаршы Гоцинский юрютген баш гётерив Врангелге кёмек этмеге тарыкъ болгъан. Неге тюгюл де, шо Къызыл Армияны гючлерин башгъа якъгъа бурмагъа, Грузияда ва Арменияда Совет гьакимлигин токъташдырывгъа пуршав этмеге герек болгъан.

Кавказны бары да контрреволюциячы гючлери Тифлисде къурулгъан темиркъазыкъ-кавказ «гьукуматланы» айланасында бирлешдирилген. Шонда «Тав гьукуматы» англия-америка долларлагъа башында Гоцинский, Алиханов да булан отрядлар къурмагъа гиришген. Шолар яхшы савутлангъан болгъан. Генерал Пиковский «Тав гьукуматы» учун 50 миллион манат акъча гелтирген.

Шолайлыкъда, яш Совет республиканы уьстюнде янгы къоркъунчлукъ токътай. В. И. Ленин, зор уллу дав стратег ва тактик гьисапда, бу четим гьалланы тындырыкълы кюйде англагъан. «Кавказда ва Къубанда бары да бандаланы ва акъ гвардиячыланы къалды-къулдуларын чалт ва толу кюйде ёкъ этив, — деп телеграмма берген В. И. Ленин 1920-нчы йыл 9-нчу сентябрде Орджоникидзеге, — айрыча умуми пачалыкъ агьамияты булангъы иш. Ишни гьалы гьакъында магъа чакъ-чакъда ва тюз кюйде билдире туругъуз».

В. И. Ленинни гёрсетивлери Антантаны янгы чапгъынына къаршы ябушувну умуми планыны кюрчюлерине салынгъан.

Харабалыкъны ва ачлыкъны шартларында тав халкъларына имам Гоцинскийге къаршы ябушув юрютмеге тынч болмагъан. Дагъыстанны загьматчылары рус халкъдан, Къызыл Армиядан кёмек тилемеге борчлу болгъан. Шо къувунлу гюнлерде Дагъыстанны халкъларыны уьстюнде янгы къоркъунчлукъ тувгъанда, Къызыл Армия бирдагъы керен оьзюню кёмек къолун узатгъан.

Александр Иванович Тодорский 1920-нчы йыл гюзде 32-нчи атышывчу дивизиягъа командалыкъ эте болгъан, шо XI Армияны составына гирген. Дагъыстанны тавларында Гоцинский Совет гьакимлигине къаршы баш гётеривчюлеге къаршы иш йёреген асгерлени группасыны командующийи этилип белгиленген. Совет Къызыл Армияны отрядлары иш гёрювню оьзеги болуп токътагъан, ерли къызыл партизанлар оланы айланасына сыкълашгъан. Дагъыстанны бары да юртларында митинглер оьтгерилген, шоларда Къызыл Армияны бёлюклери булан бирликдеги ябушув учун гёнгюллю отрядлар къурувну гьакъында къарарлар къабул этилген.

Рус халкъны макътавлу уланлары, сынавлу командирлер ва политика къуллукъчулар Левандовский, Шеболдаев, Тодорский, Полешко, Смирнов, Лапин, Свиридов, Ковалёв ёлдашланы башчылыгъы булан Къызыл Армияны отрядлары Муслим Атаевни, Къара Къараевни, Алибек Багъатыровну, Омаров Чохскийни, Изи Чопановну, Зайналабит Алиевни, Ата Салатавну, Эфенди Магьмутовну, Шамхал Салигьовну ва оьзгелерини ерли партизан отрядлары булан бирге Дагъыстанда Совет гьакимлигини уьстюнлюгюн якъламакъ учунгъу ябушувгъа гётерилген.

Бары да ерлерде оьтгерилген митинглерде Дагъыстанны загьматчылары оьзлеге кёмекге етишген Къызыл Армиягъа гьакъ юрекден баракалла билдиргенлер.

Дагъыстанда Совет гьакимлиги загьматчы халкъланы къаст этивю ва игит Къызыл Армияны кёмеги булан токъташдырылгъанлыгъы гьакъ зат. Шону тасдыкъ этеген кёп санавда документлер бар. Дагъыстанны мисалында пача Россияны къарангылыкъда къалгъан халкъларын ярыкъ яшавгъа чыгъармагъа кёмек этген Къызыл Армияны эркин этивчю къуллугъу айрокъда ачыкъ кюйде гёрюне.

Совет гьакимлиги токъташдырылгъандан берли арадан оьтген 70 йылны ичинде кёп миллетли Дагъыстанны халкълары уллу уьстюнлюклеге етишген. Тавлар элини загьматчылары Къызыл Армияны кёмегин бир заманда да унутмажакъ.

А-Г. ГЬАЖИЕВ,
тарих илмуланы кандидаты.

САВУНЧУЛАНЫ РЕСПУБЛИКА ЖЫЙЫНЫНА

Гьайванчылыкъ коллективлерде

Ичи таза, иши таза

Бабаюрт районда «Тамаза-тёбе» совхозну гьайванчылыкъ тармагъы йылдан-йыл камиллешип тербей. Шо гьакъда газетлеге де аз язылмагъан. Буса да алдынлыланы иш сынаву гьакъда бирдагъы айтгъан булан кёп болмас. Неге тюгюл, бизин юрт хозяйствобузну оьсдюрсе оьсдюрежек зат — алдынлы сынавну тындырыкълы уьйренив.

Хозяйствону савун фермасы юртдан 9 чакъырымгъа ювукъ ариде ерлешген. Шонда 210 къара-ала сыйырлар сакълана. Сыйырлагъа да 7 савунчу, 4 туварчы, 2 бузавчу, 1 механизатор къуллукъ эте. Мунда, оьзге алдынлы фермаларда йимик, авур ишлер бары да машинлешдирилген. Коллективге Магьачкъаладагъы юрт хозяйство техникумну битдирген Сайлахан Байкъазиева башчылыкъ эте. Ол гелгенли фермада гьар кимге толу гючюнде загьмат тёкмек учун бары да имканлыкълар болдурулгъан.

Демек, савунчулар, туварчылар иш алатлар булан таъмин этилген, савундан сонг гирип ял алмагъа айрыча уьй онгарылгъан. Шонда охумагъа газетлер, журналлар, гьар тюрлю китаплар, къарамагъа телевизор, аш гьазирлемеге хас ер бар. Коллектив ижарагъа чыкъгъандан сонг чу мундагъы иш

гьисапда 3374 кило сют савулгъанлыкъны да унутмагъа ярамай. Шо да план булан гёз алгъа тутулгъанындан 874 килогъа артыкъ.

Бу гьасиллени къазанывда, озокъда, оьзгелер эшитмеген, билмеген бир зат да ёкъ. Бары да тергев белгиленген къуллукъланы ерине етишдирип кютювге кюрчюлендирилген. Ачыкъ этип айтгъанда, ферманы къуллукъчулары гьайванланы, къышда отлукълагъа байлап, язда гётермелени тюплеринде сакълай. Тек лап да агьамиятлысы — не заман гирсегиз де, аранланы ичлери тап-таза, гьайванлагъа къуллукъ этивню гюнлюк низамы, къурулгъан сагьатны йимик, белгиленген вакътисинде кютюле.

Тюзю, ишни вакътисинде къаршылашгъан бир кемчилик де тергевсюз къалмай. Неге десегиз, шоланы тез алдын алывну, тайдырывну ортакъ ишни яхшылашдырывда уллу агьамияты бар. Къара-ала сыйырланы емлеге бакъгъан якъдагъы артыкъ талаплылыгъы да айрыча гьисапгъа алына.

Шо гьакъда сорагъанда Сайлахан булай деди:

— Савун гьайванланы аманлыгъын болдурувгъа, продукталылыгъын артдырывгъа байлавлу бары да шартланы болдурмагъа къаст къылабыз. Йыл йылгъа ошамайлагъан сютню гьар тамычысы дегенлей гьисапда.

Гертиси, сыйырланы савагъан кюнде де тергев бермеге тюшеген белгилери бар. Шолар да къара-ала сыйырланы сютю оьзге сыйырлардан эсе хыйлы артыкъ болагъаны булан байлавлу. Кёп емлер де ашатып, кёп сют де болдуруп, ону толу кюйде алмай, елинлерде къойса дурус болмас чы.

Муна шону эсде сакълап, машинлешдирилген савунну арты булан гьар сыйырны айрыча къол булан да тартмагъа тарыкъ. Дагъы ёгъесе елинлердеги сют ахырына ерли алынмай къала. Ижара къайдада ишлейген коллектив буса аз-маз тас этивлеге де ёл бермеге болмай.

Сыйырлагъа ем беривде де даим тергевде сакъламагъа герекли гесими бар. Демек, бичен, сенаж, силос йимиклери олагъа, нечакъы ашап бола буса, шончакъы бериле. Къошулчан емлер чи гьар сыйыргъа савдурагъан сютюне гёре бериле. Шону учун фермада гьар айда эки керен тергев савун оьтгериле. Натижасына гёре къайсы сыйыргъа энниден сонг нечакъы къошулчан ем бермеге герегине токъташдырыла.

Сыйырланы гьар тюрлю себеплеге гёре гьисапдан тайдырылгъанларыны орнуна

Бирдагъы ягъындан, шундан сыйыр болур деп, бир хайырсыз гьайвангъа къыйматлы заманынгны да, аслам загьматынгны да, кёп емлерингни де харжлап турсанг, ахырынг-артынг тюзелмес чи.

Гьайванланы бары да сырларын билмек, республиканы алдынлы савунчулары топлагъан сынавну уьйренмек учун мунда хас кружок къурулгъан. Ферманы бары да гьайванчылары шонда актив кюйде ортакъчылыкъ эте. Кружокну да Сайлахан Байкъазиева оьзю юрюте. Эгер гечилеген темагъа гёре тарыкълы болгъанда, совхозну специалистлери де чакъырыла.

Ортакъ чалышывну натижасында къазанылып турагъан гьасиллери де яман тюгюл. Бир мисал булан айтагъанда, фермадагъы 7 савунчуну 4-сю гетген йыл етишген гьасиллери булан республиканы алдынлы савунчуларыны клубуна членликге алынгъан. Энниден сонг мундагъы бары да савунчулар шо клубну членлери болмакъ учун белсенген.

Шо муратда коллективни сынавлулары сынавсузлагъа, уллулары гиччилеге кёмеклешип ишлей. Ара-арада загьмат гьаракатыны гьасиллерин де чыгъара. Алдынлыкъны алгъан гишини гьюрметине загьмат макътавлулугъуну Къызыл байрагъы гётериле.

Артдагъы натижалагъа гёре Сайипжамал Юсупова алдынлыкъны алгъан. Шо негьакъ тюгюл экени де белги-

Хасавюрт районда «Октябрни 20 йыллыгъы» деген совхозну савун фермасында уьлгюлю ишлейген савунчулар аз тюгюл. М. Шыхмурзаева шоланы бириси гьисаплана. Ол оьзюне бегетилген сыйырлардан алынагъан сютню къадарын даим артдырып тербей. Бу йыл да ол гьар сыйырдан, гёз алгъа тутулгъанындан эсе, хыйлы артыкъ сют савуп тура.

Суратда: ферманы алдынлы савучусу **М. Шыхмурзаева.**
Ф. Зимбель чыгъаргъан сурат.



ПАЙДАЛЫ КЪАЙДА

Культура яшаву

Халкъ хоруну уьстюнлюгю

Буйнакск районну Эрпели юртундагъы культура уьйде иш гёреген давну ва загьматны ветеранларыны халкъ хору оьзлени чыгъышлары булан районну ичинде чи нечик де, савлай республикагъа да белгили. Халкъ хору халкъ яратывчулугъуну республика ва Бютюнсоюз фестивалларыны бир нече керенлер лауреаты болгъан.

Гьали-гьалилерде эрпелили къартланы халкъ хору макъамланы майданыны телевизионный конкурсунда ортакъчылыкъ этген ва «Макъамланы майданы — 89» деген къаравда уьстюн гелген. Оланы концерт программасында аслу гьалда къумукъ халкъ йырлары кёп ер тута.

Буйнакск шагьардан гелген оьзбашына чалышагъан йырав Гюлжанат Абдулсайитова да, Магьаммат Атабаевни сёзлерине гёре язылгъан «Татли тюш» деген къумукъ йырны йырлап, конкурсда биринчиликни алгъан. Расул Пашаевни сюювню темасына багъышлангъан йырына да жюри яхшы къыймат берген.

«Макъамланы майданы — 89» деген телевизионный конкурсда уьстюн гелген коллективлеге ва ёлдашлагъа конкурсну къурумчулукъ комитетини гьюрметлев грамоталары ва савгъатлары тапшурулгъан.

Дагъыстан композиторланы йырлары

Вокальный музыканы сюегенлер учун Дагъыстанны Композиторларыны союзуну фонду гьали-гьалилерде Москва шагьарда бизин республиканы белгили композиторларыны йырларын печатдан чыгъаргъан. Шо китапгъа дагъыстан шаирлерни шиъруларына гёре язылгъан 30-дан да кёп хорда йырлайгъан музыка асарлар гирген.

Дагъыстан композиторланы йырларыны бу китабы вокальный музыканы сюегенлер учун да, музыка училищелерде дарс береген учителлеге де яхшы савгъат болажакъ.

Гьайванчыланы янында къонакълыкъда

Бабаюрт район культура уьюнде къурулгъан автоклуб бугюнлерде районну гьайванчылыкъ фермаларында ва хозяйстволарында къонакълыкъда болду. Олар гьайванчылар учун янгы газетлер, журналлар, сайлавлагъа багъышлангъан китапчалар алып баргъан эди. Автоклуб булан гьайванчылагъа къонакълай баргъан КПСС-ни Бабаюрт район комитетини лекторлары халкъара гьаллагъа ва экономика темалагъа байлавлу болуп лекциялар охуду.

Агитбригаданы членлери фермалардагъы къызыл мюйш-... «Боевой листоклар» чыгъардылар. Ба-

лукъ эте. Мунда, оьзге алдынлы фермаларда йимик, авур ишлер бары да машинлешдирилген. Коллективге Магьачкъаладагъы юрт хозяйство техникумну битдирген Сайлахан Байкъазиева башчылыкъ эте. Ол гелгенли фермада гьар кимге толу гючюнде загьмат тёкмек учун бары да имканлыкълар болдурулгъан.

Демек, савунчулар, туварчылар иш алатлар булан таъмин этилген, савундан сонг гирип ял алмагъа айрыча уьй онгарылгъан. Шонда охумагъа газетлер, журналлар, гьар тюрлю китаплар, къарамагъа телевизор, аш гьазирлемеге хас ер бар. Коллектив ижарагъа чыкъгъандан сонг чу мундагъы иш учунгъу онгайлыкълар бирден-бир артды. Шолар артгъан йимик, гьайванлардан алынагъан продукталаны къадары да, сан яны да яхшылашмагъа башлады.

Мисал учун, гетген йыл ферманы къуллукъчулары пачалыкъгъа 724 тонна сют сатгъан. Шо план булан белгиленгенинден эсе 70 процент артыкъ. Сатылгъан сютню авадан пайы оьр къыймат булан къабул этилгенликни де эсгермеге тюше. Фермада гьар сыйырдан орта гюнлюк низамы, къурулгъан сагьатны йимик, белгиленген вакътисинде кютюле.

Тюзю, ишни вакътисинде къаршылашгъан бир кемчилик де тергевсюз къалмай. Неге десегиз, шоланы тез алдын алывну, тайдырывну ортакъ ишни яхшылашдырывда уллу агьамияты бар. Къара-ала сыйырланы емлеге бакъгъан якъдагъы артыкъ талаплылыгъы да айрыча гьисапгъа алына.

Шо гьакъда сорагъанда Сайлахан булай деди:

— Савун гьайванланы аманлыгъын болдурувгъа, продукталылыгъын артдырывгъа байлавлу бары да шартланы болдурмагъа къаст къылабыз. Йыл йылгъа ошамайгъаны ачыкъ. Чакъ бир йыл бир кюйде буса, бир йыл башгъа болуп къала. Шолай алышынывланы гьар заман тергевге алабыз. Сыйырлагъа ем берив айрокъда тындырыкълы ёрукълашдырылгъан. Неге тюгюл, къара-ала гьайванланы сакълавда шо лап да агьамиятлы шарт. Гьасили, савулагъан сыйырлар къурутгъунча тояр чакъы емге тутула. Емлени гесимин кемитгендокъ сыйырланы сютю де шоссагьат кемимеге башлай. Бизде буса сутканы ичинде гьар сыйырдан савуда ишлейген коллектив буса аз-маз тас этивлеге де ёл бермеге болмай.

Сыйырлагъа ем беривде де даим тергевде сакъламагъа герекли гесими бар. Демек, бичен, сенаж, силос йимиклери олагъа, нечакъы ашап бола буса, шончакъы бериле. Къошулчан емлер чи гьар сыйыргъа савдурагъан сютюне гёре бериле. Шону учун фермада гьар айда эки керен тергев савун оьтгериле. Натижасына гёре къайсы сыйыргъа энниден сонг нечакъы къошулчан ем бермеге герегитокъташдырыла.

Сыйырланы гьар тюрлю себеплеге гёре гьисапдан тайдырылгъанларыны орнуна къошмакъ учун тийишли хонажинлер гьазирлев де айрыча талаплылыкъда сакълана. Бугюнденокъ тангаласыны гьайын этмейген коллектив алгъа бармажагъы ачыкъ. Арагъа сёз чыкъгъанда Сайлахан Байкъазиева:

— Биз гележекде оьзюбюз саважакъ сыйырны бузав вакътисинден тутуп гьазирлейбиз, — деп узатды. — Пайда болур йимик гьайван гиччи вакътисиндокъ билине. Озокъда, шону учун тергевлю болмагъа, бырынгъылар топлагъан бай сынавну эсге ала турмагъа тарыкъ.

...чуну 4-сю гетген йыл етишген гьасиллери булан республиканы алдынлы савунчуларыны клубуна членликге алынгъан. Энниден сонг мундагъы бары да савунчулар шо клубну членлери болмакъ учун белсенген.

Шо муратда коллективни сынавлулары сынавсузлагъа, уллулары гиччилеге кёмеклешип ишлей. Ара-арада загьмат гьаракатыны гьасиллерин де чыгъара. Алдынлыкъны алгъан гишини гьюрметине загьмат макътавлулугъуну Къызыл байрагъы гётериле.

Артдагъы натижалагъа гёре Сайипжамал Юсупова алдынлыкъны алгъан. Шо негьакъ тюгюл экени де белгили. Ол фермада савунчуну касбусун кютегенли арадан 12 йыл оьтген. Ону анасы да мунда савунчу болуп ишлеген. Къызы да ол сыйырлагъа къуллукъ этивде, сют савувда топлагъан сынавну толу кюйде елеген, ёлдашларын да сынавлу болмагъа уьйрете.

Ферманы къуллукъчулары загьмат тёгеген биналаны ичлери таза йимик, кютеген ишлери де таза. Булай таза ишлейгенлерден уьлгю алмакъ гьар гьайванчыгъа да пайдалы.

Н. АБДУРАГЬИМОВ.

ПАЙДАЛЫ КЪАЙДА

Ленин районда XXII партсъездни атындагъы колхозну ижара къайдада ишлейген 1 номерли фермасы гетген йыл сют савувда яхшы натижалагъа етишмеге болгъан. Мунда орта гьисапда гьар сыйырдан 3152 кило сют савулгъан. Пачалыкъгъа сатылгъан сютню 95 проценти биринчи сорт булан алынгъан.

Бары да оьтгерилген ишлени де, алынгъан гелимни де гёзден гечиргенде йылны ахырына коллектив 16667 манат таза хайыр алгъан. Шо алдагъы йылгъысы булан тенглешдиргенде хыйлы артыкъ.

Бугюнлерде де ферманы къуллукъчулары етишген натижалар тергевню тарта. Олар 130 гьайвангъа къарай. Шоланы 68-и сыйырлар. Сыйырланы гьарисинден орта гьисапда гьар гюн 8,5 кило сют савула. Савунчулардан Хадижат Рашидова етишген гьасиллер айрокъда яхшы. Туварчы Солтанбек Пайзуллаев де оьзюню борчларын намуслу кюйде кюте.

Ижара къайдада загьмат тёгювню пайдасы бары энни гьар кимге де ачыкъ.

У. БАГЬАВУТДИНОВ.

гьарда бизин республиканы белгили композиторларыны йырларын печатдан чыгъаргъан. Шо китапгъа Дагъыстан шаирлени шиъруларына гёре язылгъан 30-дан да кёп хорда йырлайгъан музыка асарлар гирген.

Дагъыстан композиторланы йырларыны бу китабы вокальный музыканы сюегенлер учун да, музыка училищелерде дарс береген учителлеге де яхшы савгъат болажакъ.

Гьайванчыланы янында къонакълыкъда

Бабаюрт район культура уьюнде къурулгъан автоклуб бугюнлерде районну гьайванчылыкъ фермаларында ва хозяйстволарында къонакълыкъда болду. Олар гьайванчылар учун янгы газетлер, журналлар, сайлавлагъа багъышлангъан китапчалар алып баргъан эди. Автоклуб булан гьайванчылагъа къонакълай баргъан КПСС-ни Бабаюрт район комитетини лекторлары халкъара гьаллагъа ва экономика темалагъа байлавлу болуп лекциялар охуду.

Агитбригаданы членлери фермалардагъы къызыл мююшлерде «Молниялар», «Боевой листоклар» чыгъардылар. Бабаюрт район культура уьюню чебер иш гёреген коллективни ортакъчылары буса, гьайванчылагъа оьзлени къужурлу концерт программасын гёрсетдилер. Халкъ театрны артистлери алда ойналгъан спектаклледен гесеклени салды.

Совет макъамланы фестивалы

Удмурт АССР-де Ижевск шагьарда бугюнлерде белгили Россия композиторланы совет макъамлагъа байлавлу фестивалы оьтгерилди. Шо фестивальда бизин республикадан РСФСР-ни инче саниятыны ат къазангъан къуллукъчусу, ДАССР-ни халкъ артисти, композитор С. Керимов, Дагъыстан филармонияны солисткасы Л. Журавлёва, пианист Х. Баширов ортакъчылыкъ этди. Дагъыстандан баргъан композиторлар ва артистлер оьзлени концерт программасы булан умуми билим береген орта школаларда, профтехучилищелерде, ишчи ва загьмат коллективлерде концертлер гёрсетди. Тынглавчулар композитор С. Керимовну яшлар ва оьрюм яшлар учун язгъан музыка асарларын айрокъда арив къаршылады.

Совет макъамланы фестивалыны гьасиллерин чыгъарагъан концертинде Дагъыстан композиторлар булан бирге Россияны кёп тюрлю крайларындан, округларындан, областларындан гелген композитор да оьзлени янгы асарларын сокъду.

Кёстекни эки къызы

А.В. СУЛЕЙМАНОВ,
Дагъыстанны халкъ шаири

Магьачкъала шагьарда,
Пляжда биз барагъан,
Бир гюн эртен ёлдашлар
Бир газетге къарагъан.

Газет де— «Ленин ёлу»,
Чыкъгъан дёртюнчю мартда.
Арадан бираз гетип,
Магъа етишди артда.

Къарайман! оьрегурлгъан,
Иржайгъан эки къатын,
Персив! —деп, Пирзанат!—
деп,
Язгъан гьарисини атын.

Шиъру булан этмеге
Тюше буса суратын:
«Ачылгъан тишлер—гюмюш,
Оюлгъан энглер —алтын!»

Бу эки де къызардаш —
Кёстекни эки къызы!
Шаир кюйде айтгъанда:
Кёкню эки юлдузу!

Йыртыллап шавла чачып,
Токътагъан ян-яваша,
Тюгюл бири-биринден
Я бийик, я алаша!

Газет айтагъан кюйде,
Бу гёзел къызардашлар —
Персив де, Пирзанат да
Сют савувчу ёлдашлар.

Я пудур, яда оба
Екъ энглеге ягъылгъан,
Тек къызыл ленталар бар
Бёйюнлагъа тагъылгъан.

Ленталар кёп омузлу,
Къарасанг гёз къамаша.
Буланы барына да
Болуп бираз тамаша,

Сорайман: «Булар нетме
Гелген Магьачкъалагъа?..»
Шу тюпдеги жавапны
Бере бир ёлдаш магъа:

—«3 минг литрлик клуб»
Къурулгъан гьали бизде,
Шо клубну экинчи
Жыйыны болду тезде.

Клубну членлери
Бири де тюгюл къырдан!
Дагъыстанлы къатынлар
Йылда 3 минг литр сют
Савагъан бир сыйырдан.

Членлени санаву
193-ге етген.
Клуб оланы бёлюп,
Савгъан сютлерини
Литрлерине гёре
Тюз уьч группа этген.

Биринчи группада
Бар 79 къатын
Бизин Персив ерлеген
Ону экинчи атын.

Ону шолай экинчи
Аргъумакъгъа миндирген
4400 литр сют
Йылда гьар сыйыр берген!

Пирзанат—къызардашы
Персивден артда къала,
Экинчи группада
Ол алагъан литрлер
3700 бола!

Оланы бойнундагъы
Къызыл ленталар буса,
«Уста савунчулар» деп.
Олар къазангъан атлар,
Персив ес болгъан орден
Ва кёп тюрлю багъалы
Гёрюнюшлю савгъатлар!

Кёстек—биз кёп сюеген
Аявлу шаирибиз
Анварны тувгъан юрту,
Кёстекни къызлары да,
Уланлары да бирче
Болмагъа герек къутлу!

Персив!
Пирзанат! Сизни
Гьакъ юрекден къутлайман!
Литрлер 5 мингге де
Етер деп, умутлайман!

Арив башланды

Бугюнлерде Каспийск шагьардагъы Уллу Октябрь революцияны 50 йыллыгъыны атындагъы культура къаласында бизин республиканы инче саниятыны усталарыны ва яшланы музыка школаларыны артистлерини зувап учун этилеген концерти болду. Шо концертде къазанылгъан бары да харжлар Каспийск шагьарда къурулажакъ яшланы больницасына берилежек.

Каспийск шагьардагъы кёп-кёп предприятиелер ва къурумлар яшланы больницасыны къурулушуна харж йиберип де тура. Каспийскиде яшайгъанланы бу яхшы сиптесин бизин республиканы оьзге шагьарларында да, районларында да бир гёнгюлден якълар деп ойлайман. **Р. ГЬАМЗАТОВ.**

СПОРТ

Мастерге кандидат

Артур Шемеев Дагъыстанда пагьмулу дзюдоистлерден санала. Артдагъы йылларда республиканы чемпионатларында ол бир нече керенлер лайыкълы уьстюнлюклеге етишген. Артур, гьали де яш кочап экенлигине де къарамайлы, уллуланы арасында да гюч сынамагъа чыгъа. Шолай, республиканы артдагъы чемпионатында ол уьчюнчю ерге ес болду.

Гьали-гьалилерде Иваново шагьарда М. В. Фрунзени савгъатына ес болмакъ учун оьтгерилген ярышларда А. Шемеев де ортакъчылыкъ этди. Демек, Бютюнсоюз ярышларда сынавлу спортсменлер булан янаша оьзюню де усталыгъын исбатлады. Ачыкъ этип айтгъанда, ёлугъувланы алтысында уьстюн гелип, еттинчисин 0:1 санав булан утдурду.

Бронза жетонну къазангъан А. Шемеевни уьстюнлюгюнде тренер Гь. Магьамматовну да къошуму аслам.

Эсгерилген ярышларда Артур СССР-ни спорт устасына кандидатыны нормасын толтургъан.

И. ГЬАЖИЕВ,
Къызылюрт шагьар.

Редактор
С. Н ВАЛИЮЛЛАЕВ.

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
367007, Магьачкъала, Комсомол проспекти, 61.

ТЕЛЕФОН НОМЕРЛЕРИ: редакторну заместителини — 7-24-96, жаваплы секретаргъа ва партия бёлюгюне — 7-28-76, юрт хозяйство бёлюгюне —7-23-72, кагъызлар ва информация бёлюгюне —7-28-85, культура ва промышленность бёлюклерине — 7-22-81, издательствогъа—7-51-92, бухгалтериягъа — 7-30-94.

Газета отпечатана офсетным способом в типографии издательства Дагестанского обкома КПСС. (Комсомольский проспект, 61).